

MASTERAFHANDLING VED MASTERUDDANNELSEN I SEXOLOGI

SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN MED SÆRLIGT FOKUS PÅ GROOMINGDYNAMIKKENS BETYDNING, SENFØLGER OG FOREBYGGENDE IMPLIKATIONER

Aalborg universitet

Maj 2017

Rie Mundbjerg

Studienummer: 2015-6026

Vejleder: Christian Graugaard

¹ Nord, Julie: *The Lighthouse*. 2011.

Indholdsfortegnelse

Masterafhandling ved masteruddannelsen i sexologi	1
Seksuelle overgreb mod børn med særligt fokus på groomingdynamikkens betydning. Senfølger og forebyggende implikationer	1
Abstract.....	4
Sammendrag.....	5
1.0 Indledning	6
2.0 Børns seksualitet.....	7
2.1. Seksuelle overgreb på børn	12
2.1.1. Særlig udsatte børn	13
2.2. Omfang af seksuelle overgreb.....	14
2.3. Indsatser overfor seksuelt misbrug de sidste 50 år.	17
3.0.Problemformulering	18
4.0. Udvalgt litteratur	19
5.0. Grooming	20
5.1 Groomingdynamikken, definatoriske overvejelser.....	20
5.1.1. Delkonklusion af definitioner:	23
5.2. Groomingens elementer.....	24
5.2.1. Konklusion på groomingens elementer.....	29
5.3.Typologier af grooming.....	30
Delkonklusion.....	31
6. Finkelhørs forhåndsbetingelser Model (Pre-condition Model).	31
Delkonklusion på Forhåndsbetingelserne	34
7.0 Betrayl Trauma	35
8.0 Disclosure.....	35
9. Senfølger af seksuelle overgreb	37
9.1. Særlige samlivs og seksuelle problemer:.....	38

10. Diskussion	40
11. Perspektivering og forebyggelsesmæssige implikationer	44
12. Konklusion.....	47
13. Litteraturliste	48

ABSTRACT

Sexual grooming is an overlooked concept in the sexual abuse of children – a relatively new concept that has only been used for approximately 20 years. While it is broadly accepted that the sexual grooming of children takes place, there is a lack of any general sense of what it is, exactly. Around half of the cases involving the sexual abuse of children take place on the background of a grooming process.

Sexual grooming is a process whereby an offender gains access to a child via trust and friendship and attempts to make the child complicit in the subsequent abuse. In the course of this process, the adult offender prepares the child for the violation that they plan on committing. Steps towards this end include getting the child to cooperate, to assume a sense of co-responsibility, and getting the child to help keep the abuse a secret. The offender also uses this process to justify his (the offender is typically male) actions and to shirk responsibility.

The grooming process can be divided into the following phases:

1. Gaining access to the child
2. Gaining the child's compliance
3. Maintaining the child's secrecy to avoid disclosure

Grooming can also be discussed in terms of institutional grooming, the grooming of significant others and the environment. It is difficult to identify sexual grooming because an offender's sexually motivated behaviour is difficult to distinguish from non-sexually motivated behaviour, as these behaviours can essentially be the same despite the contrasting motivation. Grooming is generally behaviour that resembles normal adult–child interaction; the only thing that makes sexual grooming different is the intention to perpetrate sexual abuse. Grooming can take place online and in the family. In recent years there has been extensive focus on online grooming. Nevertheless, roughly half of all sexual abuse of children is 'intra-familial'. Preventive implications emphasize how parents can talk with their children about their bodies, their limits and their sexuality in different phases of childhood and adolescence in order to support the child's integrity and what they can do to avoid sexual abuse.

SAMMENDRAG

Seksuel grooming er et overset begreb i det seksuelle misbrug af børn og et relativt nyt begreb der kun har været anvendt i omkring 20 år. Skønt der er en udbredt accept af at seksuel grooming af børn finder sted er der i offentligheden ikke tilstrækkelig klarhed om hvad det præcis er.

50 % af seksuel krænkelse mod børn har baggrund i en grooming proces.

Seksuel grooming er en proces hvor en seksuel krænker skaffer sig adgang til et barn ved hjælp af tillid og venskab og gør barnet meddelagtig i den efterfølgende krænkelse. I processen bearbejder den voksne barnet med det formål at krænke det. Skridt på denne vej er at få barnet til at samarbejde, påtage sig et medansvar og få barnet til at deltage i at hemmeligholde misbruget. Krænkeren bruger også processen til at retfærdiggøre sine handlinger og fralægge sig ansvar

Grooming processen kan opdeles i:

4. Adgang til barnet (gaining access to the child)
5. Sikre samarbejde og medansvar fra barnet (gaining the child's compliance)
6. Hemmeligholdelse(Maintaining the child's secrecy to avoid disclosure)

Typer af grooming kan også være institutionel grooming, grooming af forældre og omgivelser. Identifikation af seksuel grooming er vanskeligt fordi seksuel motiveret adfærd hos en krænker er svært at adskille fra ikke seksuel motiveret adfærd.

Grooming er en adfærd der ligner normal voksen barn interaktion, hvad der adskiller sig i den seksuelle grooming er alene den seksuelle intention om at misbruge.

Grooming kan foregå både på nettet og i familien. Der har de senere år været meget fokus på grooming på nettet. Imidlertid er 50-75 % af al seksuelt misbrug extra og intrafamiliært. Der stilles i afhandlingen skarpt på forebyggende tiltag og hvordan man ved at tale med sit barn om kroppen, grænser og seksualitet i forskellige aldre kan støtte barnets integritet og handlekraft i forhold til at undgå seksuelt misbrug.

1.0 INDLEDNING

Jeg har valgt at skrive om seksuelle overgreb og om groomingdynamikken som en del af det seksuelle misbrug overfor børn og unge. I den første del af opgaven vil jeg arbejde med den infantile seksualitet. Hvordan udvikler den sig, hvordan adskiller den sig fra den voksne seksualitet? Derefter skriver jeg om seksuelt misbrug af børn og i problemformuleringen stiller jeg skarpt på den rolle grooming dynamikken spiller. Hvad betyder seksuel grooming? Hvordan kan den se ud? Hvilke konsekvenser har grooming på afsløring af det seksuelle misbrug. Jeg vil også komme ind på senfølger, med særligt øje for de seksuelle senfølger, og vil slutte med forebyggelsesmæssige implikationer til forældre og skolebørn (sexogsamfund/undervisningsportalen/grænser/rettigheder). Der er forskellige grunde til jeg har valgt dette emne. Jeg har igennem mit arbejde som sundhedsplejerske mødt kvinder som i forbindelse med første barn og moderskab har haft særlige udfordringer på grund af tidligere seksuelt misbrug. Når incest eller pædofiliofre selv får børn kan det udløse et væld af følelser. Det har givet mig lyst til at undersøge om grooming dynamikken kan være en del af forklaringen på hvorfor misbruget er svært at bringe til ophør mens det står på. Jeg er interesseret i hvilke dynamikker der gør sig gældende siden den enkelte kan gå i mange år, og måske først som voksen eller i forbindelse med seksualitet og nære relationer til kæreste, afslører et seksuelt misbrug de har været offer for og ikke tidligere har omtalt for nogen. Fagligt er jeg også optaget af at give en aktuel og meningsfuld seksualundervisning til folkeskoleelever, og at skabe en diskussion i klassen om dilemmaer og handlemuligheder i forhold til grænser lyst, venskaber, kærester og seksuelle relationer- både i den virkelige verden og i on-lineverdenen.

Seksuelt misbrug af børn er et stort samfundsmæssigt problem, der kan have store konsekvenser for det misbrugte barn på kort- og lang sigt. De psykologiske konsekvenser og følgevirkningerne af seksuelt misbrug har været emne for omfattende forskning de seneste årtier (Karstoft m. Fl.). Vold og seksuelle overgreb handler om en del af vores samfund som vi helst ikke vil kende, en del vi helst ville have ikke eksisterede. Det er for trøstesløst, det er for barsk. Fra medierne hører vi jævnligt om hvordan børn er blevet krænket og seksuelt misbrugt af mennesker der står dem nært. Med stor afsky og stor forundring møder vi disse beretninger. Fordi seksuelt misbrug sjældent involverer vidner og den anklagede sjældent indrømmer misbruget kan det alene blive barnet den uges afsløring af overgreb; eller det at barnet /den unge genkender handlingerne som krænkelser og overfor sin krænker er i stand til at bringe misbruget til ophør. Det kan efterlade barnet med et altfor stort ansvar. Det er her samfundet har en stor opgave i at mestre de professionelle opgaver omkring

barnet bedre. Er kendelsen af omsorgssvigt stiller os overfor nogle store personlige og faglige udfordringer.

2.0 BØRNS SEKSUALITET

En vigtig baggrundsviden i arbejdet med børn er at kende til børns seksuelle udvikling. Allermest for at kunne støtte børns sunde seksuelle udvikling og også for at være opmærksom på at forebygge og opspore overgreb mod børn. Børns seksuelle udvikling er relationelt betinget og udvikles indenfor de rammer som deres nære relationer tilbyder. Kærlighed er basis for overlevelse og tilknytning til primære omsorgspersoner (Bowlby, 1994), og dette forklarer hvorfor barnets tidlige relationelle erfaringer også påvirker dets selvfølelse, identitet og evne til intim kontakt. Tæt kropskontakt til forældrene er vigtig for udvikling af identitet og positiv selvfølelse og senere kvaliteten af intimitet og seksuelle relationer. Selvom seksualitet er en naturlig og central del af barnets udvikling, giver det at tale om seksualitet og børn for mange associationer til pædofili og overgreb (Stevnhøj 2014).

Læser man Verdenssundhedsorganisationens (WHO) definition på seksualitet fremgår det at seksualitet også handler om tilknytning, fysisk nydelse og intimitet, og at seksualitet generelt skal ses i et bio-psyko-socialt perspektiv:

”Seksualitet er en integreret del af ethvert menneskes personlighed. Den er et basalt behov og et aspekt af det at være menneske som ikke kan adskilles fra andre aspekter i livet. Seksualitet er ikke synonymt med samleje. Det handler ikke om hvorvidt vi har orgasme eller ej, og endelig er det ikke summen af vort erotiske liv. Dette kan være en del af vores seksualitet, men behøver ikke være det. Seksualitet er så meget mere. Det er, hvad der driver os til at søge kærlighed, varme og intimitet. Den bliver udtrykt i den måde, vi føler, bevæger os på, rører ved og bliver rørt ved. Det er ligeså meget det at være sensuel som at være seksuel. Seksualitet har indflydelse på vores tanker, følelser og handlinger og samhandlinger og derved på vor mentale og fysiske helse. Og da helse er en fundamental menneskeret så må også seksuel helse være en basal menneskeret”. T. Langfeldt og M. Porter (1986). I Sexuality and familyplanning. Report of a consultation and research findings. WHO (Vildalen, 2014. s.)

WHO's (1986) definition af seksualitet bidrager til at forstå den mangfoldighed som er på spil og som kan have betydning for barnets seksuelle udvikling: Kærlighed er basis for overlevelse og det er hensigtsmæssigt at bruge den engelske psykolog og psykiater John Bowlbys (1907-1990) tilknytningsteorier (Bowlby 1994, Stevnhøj og Strange 2016), for at forklare hvordan

barnets tidlige relationelle erfaringer også påvirker evnen til intimitet, selvfølelse og identitet. Tilknytningsteoriene lærer os at graden af tryk tilknytning barnet etablerer har sammenhæng med den tidlige kærlighed, og af forældrenes evne til at forstå de behov barnet formidler og evne til at tilfredsstille disse behov. (Broberg et al, 2008). Tilknytningsteori er ikke en teori om seksualitet, men i nyere tilknytningsforskning indgår der også det element at den seksuelle dimension integreres og forstås som en del af relationsdannelsen. Krop og sanser minder mennesket om hvordan de har haft det i tidligere relationer. Kroppen registrerer og husker disse sanseoplevelser og evnen til nærhed og intimitet i voksenalderen kan afspejle tidligere tilknytningsbånd til de nære omsorgspersoner. (Stevnhøj og Strange, 2016, Tidefor, 2010).

Barnet prøver fra helt lille at give relationen til omsorgspersonen mening, det gør det ved at prøve at forstå hvad den voksne vil og forventer. Barnet forsøger at indgå meningsfuld i relationen for derved at sikre sig at den voksne tager sig af barnet. (Zeuthen, 2009). Barnet kender ikke på forhånd til seksualitetens betydning, hverken hos sig selv eller hos andre. De voksne omkring barnet er derfor med til at give seksualiteten betydning i takt med at barnets interesse for og udforskning af seksualiteten udvikler sig. (SISO). At lære barnet at få et godt forhold til krop og seksualitet er noget barnet lærer i relationen til sine forældre. Det handler også om forældrenes holdninger, kommunikationen med barnet og mange samtaler når barnet vokser og ændrer sig mentalt og fysisk (Vildalen, 2014). Børns seksualitet og seksuelle fornemmelser er primære og primitive sanseoplevelser, deres seksualitet er ikke som den voksnes bevidst eller genital fokuseret. Den barnlige seksualitet har ikke ophidselse og tilfredsstillelse som mål. Den handler om at udforske kønsforskelle, om nysgerrighed, og at nogle lege i børnehavealderen er mere spændende og pirrende end andre. (Stevnhøj, 2014). De fleste førskolebørn kan lide at være nøgne, at udforske sig selv og vise sig frem og kigge på andre. Børn leger i 3-4 års alderen far, mor og børn lege, doktor lege og numselege og indimellem kan undersøgelsen af hinanden indgå som en spontan og ikke tabubelagt ting. Børnene er optaget af kønsforskelle og har fantasier om hvad seksualitet er: Hvordan laver man børn? Hvordan kommer børnene ind i maven? Hvordan kommer børnene ud igen?, Hvor er pigens tissemand? Den barnlige fantasi om seksualitet er til for, at barnet kan indtage den voksne verden i sit eget tempo (Zeuthen, artikel). I slutningen af børnehavealderen kan de lege legene med seksuelle elementer mere privat og i grupper lidt væk fra de voksne, og legens spænding kan være stor, og alle ord der omhandler kønsorganer, og tis og prut har tiltrækning og er sjove at provokere med. Legenes spænding kan være et udtryk for den medfødte seksualitet der sætter sig igennem som indre spænding. Det kan være børnene aflæser de voksnes reaktioner og

observerer at nogle typer lege og nogle typer adfærd gør, at de voksne reagerer anderledes. Vi ved det ikke med sikkerhed. I skolealderen øges blufærdigheden. I retrospektive undersøgelser er der ikke noget som tyder på at seksualiteten nødvendigvis er aftagende i 6-12 års alderen. Til gengæld er børn i denne alder mere opmærksomme på at skjule den for deres forældre. De har ofte tætte venskaber til jævnaldrende.

Sigmund Freud introducerede for mere end 100 år siden udtrykket: *den infantile seksualitet* og markerer med dette udtryk at der er tale om noget andet og noget særligt sammenholdt med seksualiteten efter puberteten. Nedenstående skema illustrerer forskelle på den infantile seksualitet og den voksne seksualitet:

Infantil seksualitet (0-6 år)	Seksualitet efter puberteten
Ubevidst seksualitet	Bevidst seksualitet
Diffus lyst (førlyst) fordi det er dejligt	Målrettet lyst
Flydende/polymorf	Objektrettet
Kropslige/Helkropsorienteret	Genital
Formålsløs	Orgasmesøgende (klimakssøgende), eller knyttet til forplantning
Nysgerrige/legende	
Forestillinger/fantasi om den gådefulde seksualitet	Viden om seksuelle forhold
Voyeuristisk/Ekshibitionistisk	Blufærdig/personlige grænser

Sigmund Freud (1875-1939), østrigsk læge og psykoanalytiker regnes for seksualteoriernes fader (Stevnshøj og Strange, 2016). Han argumenterede for at det er nødvendigt at beskæftige sig med den barnlige seksualitets udvikling, og at den udgør et vigtigt fundament for mennesket samlede psyke. (Freud, 1985). At Freud omtalte seksualitet hos barnet vakte uro i datiden som var af den opfattelse at kønsdriften manglede i barndommen og først vågnede i den livsperiode der hedder puberteten. (Zeuthen Det taler s. 81). For Freud var udviklingen af den infantile seksualitet fundamentet for den voksne seksualitet sådan som den begyndte at forme sig i puberteten. Ibid s. 84.

Børn har lyst fordi de har lyst, og fordi det er dejligt. Freud fastholdt i sin terapi at den infantile seksualitet var kendetegnet ved fraværet af en målrettet seksualitet. (Zeuthen i ”Det taler ”s. 80). Freuds teori om infantil seksualitet blev oprindeligt skabt på baggrund af en række patienters beretninger om seksuelle forhold med deres fædre og brødre og førte hos Freud til ideen om at et seksuelt traume i barndommen kunne medføre psykologiske problemer senere i voksenlivet. Senere ændrede Freud delvis mening om dette, og han lagde vægt på at der kunne være tale om incestuøse ”fantasier”, og ikke en virkelig hændelse. At seksualiteten med andre ord udspiller sig både i fantasi og i virkelighed, også for barnet. Freud opgav sine teorier om at hysterikeren led af fortrængte erindringer om seksuelle overgreb. Han opgav tanken om at de hysteriske symptomer var et værn, mod at psyken fik adgang til de skamfulde oplevelser. Han opgav troen på at han hos sine patienter kunne skelne mellem hvem der reelt var offer for seksuelle krænkelse og hvem der i fantasien havde været udsat for seksuelle krænkelse. Det kunne altså også være patientens lyst der i den tidlige barndom havde rettet sig mod forældre, og patientens fantasi om forførelse, kunne være et udtryk for at den infantile seksualitet kunne være forankret i barnets reaktioner til sine forældre. (Zeuthen 2010, s. 90). Freud skabte sin afhandling om seksualteorien ved at forbinde sine observationer af det lille barn med sine samtaler med voksne kvinder, og med sin selvanalyse, hvor han havde opdaget egne fantasier rettet mod moderen og en rivalisering rettet mod faderen. I afhandlingen gør han rede for sin fase-teori, den velkendte, hvor barnets psykoseksuelle udvikling følger en særlig rækkefølge fra den orale til den genitale. Hver fase knytter sig til en del af kroppen og hver fase repræsenterer mulige psykiske konfliktstrukturer. I forholdet mellem barn og forældre er kærligheden også kropslig. Seksualitetens fundament grundlægges i relationen mellem barnet og den voksne, der tager sig af barnet og sørger for det i dets opvækst, giver det kærlighed og omsorg og tilfredsstiller dets behov. Når denne præmis er åbenlys, er det også nemmere at skabe rammerne for en diskussion der drejer sig om hvordan denne kærlighed skal- og ikke- skal afgrænses, og hvordan vi skal tale om grænserne og hvor de skal gå mellem børn og voksne. Hvordan skal vores kropslige kærlighed være overfor vores børn og hvordan forandrer den sig med deres udvikling? Man kan sige at den voksne lokker barnets lyst frem ved at forføre barnet med sin kærlighed, der skal imødekomme barnets behov på barnets præmisser. Derfor er forførelsen ikke seksuel og må ikke være det. Det er den voksne, der kan og skal forbyde incest, fordi det er den voksne der har adgang til at forstå seksualitetens betydning og derved også kan etablere de grænser, der skal være for kærligheden mellem barnet og den voksne. (Zeuthen, 2012).

Også imellem børnene kan der opstå tvivl blandt de professionelle. Hvordan skal vi afgrænse børnenes lege? Må de være nøgne om sommeren i børnehaven? Hvordan skal vi give dem rammer og frirum til at udforske deres seksualitet uden konstant voksenopsyn og indblanding?

Hvad stiller vi op med den tvivl, der opstår når et barn har en viden eller en interesse for seksualitet, der virker målrettet, fokuseret og langt fra de naive forestillinger vi mener en barneverden skal rumme? Jf. bekymringsbarometer se nedenfor. Hvordan husker vi som voksne at vi selv har en farvning og nogle normer omkring seksualitet der er grundlagt af de relationer der etablerede vores barndom og forførte os med en hel specifik omsorg og kærlighed. (Zeuthen, 2012)

Det er af stor værdi at kende og anerkende børns seksualitet, at anerkende at børneseksualitet er knyttet til lyst, spænding og leg. Viden om børns seksualitet gør også at den voksne kan være opmærksom på advarselstegn i samværet mellem børn, både i forhold til omsorgssvigt, og generel trivsel og seksuelle overgreb. Dette felt er ikke éntydigt og der opstår hyppigt professionel tvivl (Graugaard 2013). Her er Januscentrets Bekymringsbarometer kan være et værktøj i sådanne situationer.

[illegible]

Figur Bekymringsbarometer: Janus Centret

Eksempel på læsning af Bekymringsbarometer

6-10 år	Normal adfærd Leger seksuelle lege med jævnaldrende	Bekymrende adfærd Indgår i seksuelle lege hvor der er tydelig forskel i alder, modenhed og intellekt imellem de børn som indgår.	Indgreb nødvendig Finder nemme ofre- fx andre børn der er svagere, og lokker eller truer til seksuelle aktiviteter.
---------	---	---	---

(Januscentret)

2.1. SEKSUELLE OVERGREB PÅ BØRN

Man kan skelne mellem juridiske og psykologiske definitioner.

Ifølge straffeloven er det strafbare overgreb et seksuelt overgreb mod et barn eller en ung: ²

- *Samleje eller andet seksuelt forhold end samleje med et barn under den seksuelle lavalder (<15 år)*
- *Samleje eller anden seksuel omgang mellem unge under 18 år og ældre familiemedlemmer/søskende (incest).*
- *Samleje eller andet seksuelt forhold end samleje mellem unge under 18 år og adoptivforældre, plejeforældre eller andre opdragere eller undervisere.*
- *Køb af seksuelle ydelser fra personer under 18 år.*
- *Brug af børn og unge under 18 år som pornomodeller.*
- *Blufærdighedskrænkelser af børn og unge under 18 år (beføling, beluring, blottelse eller sjofelt sprog), samt optagelse, besiddelse og udbredelse af fotos/film osv. af personer under 18 år.*

Straffeloven konkretiserer handlinger som ikke er acceptable i vores samfund, men opfanger ikke alle overgreb eller skadelige handlinger den enkelte kan blive udsat for. Så udover teksten i lovgivningen definerer man også et seksuelt overgreb ud fra dets psykologiske konsekvenser. Et ikke-stafbart forhold kan kaldes et *psykologisk overgreb*. Jeg vil her bruge WHO's definition fra 1999, som bygger på den amerikanske pædiater Henry C. Kempes (1922-1984) definition fra 1978.

² (Straffeloven kap. 23 og 24, forbrydelser i familieforhold og seksualforbrydelser).

Denne definition er bred og den lægger vægt på det udviklingsmæssige perspektiv hos barnet og på de samfundsmæssige normer:

”Seksuelle overgreb på børn er inddragelsen af et barn i seksuelle aktiviteter, som barnet ikke forstår, ikke er parat til at give informeret samtykke til, eller som barnet udviklingsmæssigt ikke er parat til, eller som strider imod love og sociale tabuer i samfundet. Seksuelle overgreb på børn er en aktivitet mellem et barn og en voksen eller et andet barn, der i kraft af alder, eller udviklingstrin er i en position med ansvar, tillid eller magt, hvor aktiviteten har til formål at tilfredsstille personens egne behov”. WHO 1999.

Denne definition beskriver en seksualitet en person tvinges til, narres til, eller manipuleres til, på en sådan måde at personens integritet krænkes. Den, der krænker, har magt over ofret i position af at være ældre, fysisk og eller psykisk stærkere, omsorgsgiver, eller udnytter en stilling som lærer eller leder i en organisation.

2.1.1. SÆRLIG UDSATTE BØRN

Alle børn kan blive ofre for seksuelle krænkelser, men børn som er ressourcetsvage er især i farezonen. Børn som mangler tryghed eller som oplever omsorgssvigt. Børn som er ensomme og marginaliserede kan være særlig modtagelige overfor den kontakt og omsorg den voksne bruger for at opnå den seksuelle relation. Samtidig kan det være svært for omgivelserne at se, at et ressourcetsvagt barn er offer for overgreb, da de kan maskeres af mere tydelige problematikker som fx en alkoholiseret forælder. Børn som er anbragt udenfor hjemmet har større risiko for at blive udsat for et seksuelt overgreb. Undersøgelser viser at 25-35% af alt seksuelt misbrug involverer børn under syv år. (Brilleslijper et al 2004). I langt de fleste tilfælde er krænkeren som krænker et barn under teenageralderen et familiemedlem. Krænkelserne er også ofte meget alvorlige således fandt Cupoli og Sewel en form for penetration i over halvdelen af tilfældene hvor børnene var 6 år eller yngre. Børnenes evne til at rapportere om hyppighed mv. er svær pga deres alder.

Brilleslijper (2004) understreger at det ikke kun skyldtes førskolebarnets mere begrænsede mulighed for at udtrykke sig sprogligt men også problemer med skam og måske en dårlig forstået oplevelse iblandet frygt eller forvirrende elementer. Fx: ”Det er en leg”. Processen med krænkelser er også ofte gradvis. Det vil sige det intime samvær bliver først med tiden seksuelt. Når og hvis barnet forstår at et misbrug finder sted kan der i førskolebarnets egocentriske tanker iblandes en følelse af skyld. Oplevelsen af egocentrisme er en generel oplevelse for førskolebarnet af, at det selv er i centrum af alting og derfor også at barnet selv er skyld i alting.

Familier med barn der bliver misbrugt kan ofte, som førnævnt, have mange problemstillinger. Kommunikationen og forventningen om at blive lyttet til kan være mindre i disse familier og når verbal kommunikation værdisættes lavt i familien kan det påvirke flere ting, der gør at disclosure er mindre sandsynligt. Fx kan barnet være i tvivl om forældrene vil beskytte dem hvis det fortæller eller barnet kan mangle sprog hvis den sproglige udvikling er forsinket eller ikke opmuntres i det daglige samvær. (Brillislijper et al 2004).

Det er ifølge Janus Centret også ofte børn som har særlige sårbarhedsfaktorer der krænker andre børn. Det kan være, børn som har tilknytningsforstyrrelser, som selv er offer for seksuelle krænkelser eller som har opmærksomhedsforstyrrelser, autistiske træk, eller har en udviklingsforstyrrelse (begavelseshandicap). Nogle børn kan være udfordret med flere risikomarkører. Fx have været udsat for omsorgssvigt og have en neuroaffektiv lidelse. Jo flere risikofaktorer jo større risiko. Januscentret har opgivet nogle tal der svarer til det som ses i udenlandske undersøgelser: Op mod 1/3 af alle seksuelle overgreb begås af andre børn og unge. (Børns seksualitet i et psykologisk perspektiv s. 80). Udbygges, referencer, Janus, mere empiri..for at blive og for at krænke, faresignaler, bekymringsbarometer, Zeuthen,

2.2. OMFANG AF SEKSUELLE OVERGREB

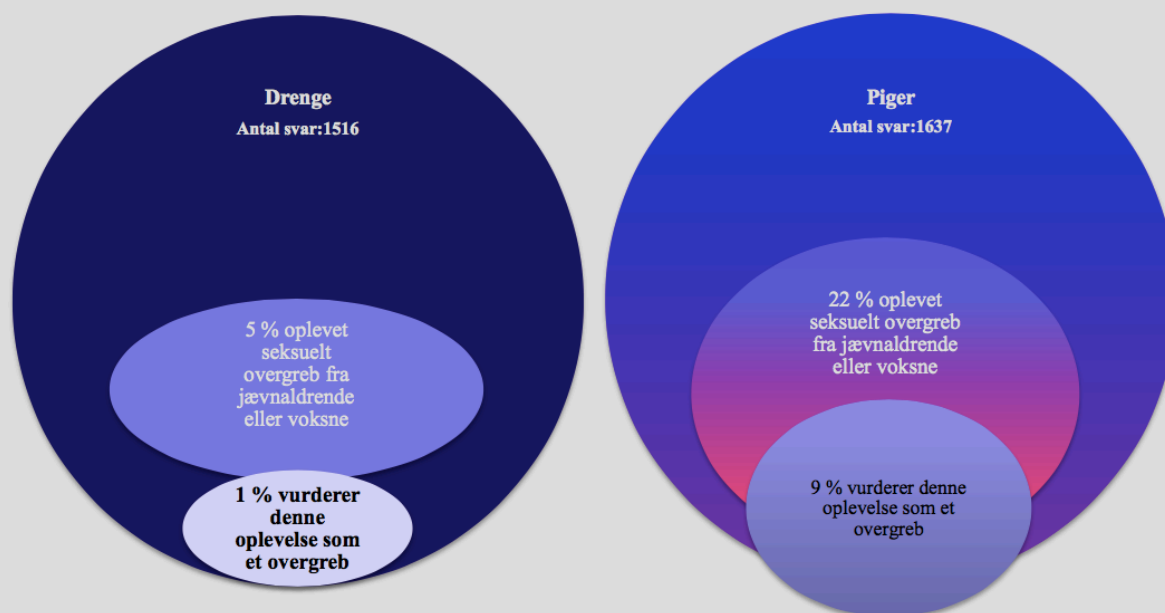
Det er ikke helt enkelt metodologisk at anslå, hvor mange børn og unge der bliver udsat for seksuelle overgreb. Undersøgelsesresultater varierer og afhænger bla af om undersøgelsen er foretaget blandt voksne eller blandt børn og unge, og af hvordan undersøgelsen definerer seksuelt overgreb. En variation kan forekomme afhængig af hvilken alder man inkluderer og om man inkluderer krænkelser af jævnaldrende, og i sådanne undersøgelser hvor jævnaldrende er inkluderet er opmærksom på om oplevelsen var ”ønsket”. Undersøgelser som spørger voksne om uønskede seksuelle oplevelser i barndom lider under usikkerhed.

Generelt gælder det at der er store mørketal, en del overgreb mod børn bliver aldrig opdaget, og en del overgreb kommer først frem, når børnene bliver voksne. Hvorfor det først komme frem når børnene er voksne kan der være flere årsager til, det vender jeg tilbage til. I et amerikansk studie hvor forældre udspørges om deres egen barndom rapporterer 15% af kvinderne og 6 % af mændene om seksuelt misbrug igennem deres barndom. (Finkelhor, 1984 i Bancroft s. 470). Feldman et al (1991) kiggede på procenterne i adskillige nordamerikanske studier publiceret i 1980'erne og sammenlignede med Kinsey rapporter, 30-40 år tidligere (Kinsey et al, 1948, 1953). Her fandt man at skønt anmeldelser generelt var steget, var prævalensen på CSA (Children Sexual

Abuse) den samme som 30-40 år tidligere (Bancroft s. 471). I Kinsey-rapporterne fra henholdsvis 1948 og 1953 fandt man at 24 % af kvinderne rapporterede om præ-pubertale oplevelser med post-pubertære drenge (Bancroft 2009 s. 470). Man spurgte ikke mændene om det samme spørgsmål. Finkelhor (1980), estimerede at nogen far-datter seksuel interaktion kunne forekomme i 1,5% af familierne, skønt samleje sjældent ville være involveret. Det er vigtigt at skelne mellem den lovmæssige definition på incest og den psykosociale betydning hvilket understreger forholdet, snarere end den seksuelle akt som var involveret. (Bancroft 2009, s. 471).

En dansk undersøgelse fra 2008, foretaget blandt 9. kl., viser at 5% af de unge har været udsat for et strafbart seksuelt overgreb fra en voksen, som er mindst fem år ældre end dem selv (Helweg Larsen m. fl., 2009). Der er dog store kønsforskelle og forskel på formelt og selvoplevet overgreb. Undersøgelsen omfatter knap 4000 elever fra 9. kl. De 96 % besvarede spørgsmålene om generelle seksuelle erfaringer med jævnaldrende, i alt 83 % besvarede spørgsmål om uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende, og 89 % besvarede spørgsmål om seksuelle erfaringer med voksne. Seksuelle overgreb mod børn og unge i denne undersøgelse defineres som: Uønskede seksuelle kontakter med jævnaldrende, både erfaringer uden fysisk kontakt, med fysisk berøring, men uden samleje/forsøg på samleje, oralsex og samleje/analsex, samt alle former for seksuel erfaring/kontakt med voksne, der var mindst 5 år ældre end barnet/den unge.

9. klasses-elevs uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende og/eller ulovlige kontakt med voksne

Fra: Karin Helweg-Larsen (2008)

Figur Helweg-Larsen (2008)

Uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende var oplevet af 5% drenge og 18% piger. De fleste havde kun været udsat for én type overgreb, hyppigst at være blevet berørt seksuelt, men uden forsøg på samleje. Det var oftest en kæreste og/eller ven, der var krænker. Det var en lavere andel der havde haft kontakt med en voksen, ca. 2 % af drenge og 8% af piger. Over halvdelen rapporterede udelukkende om mindre vidtgående seksuel kontakt med voksne, dvs. Ikke-fysisk kontakt og/eller berøring uden på tøjet. Samlet rapporterede 5% af drenge og 22% af pigerne en eller flere uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende og/eller voksne. Vidtgående uønskede seksuelle overgreb, dvs. uønsket fysisk kontakt, oralsex, forsøg på/eller gennemført samleje/analsex med jævnaldrende og alle typer kontakt med voksne blev rapporteret af 4 % drenge og 17% piger. 5% af drengene og 18% af pigerne angiver, at de har oplevet uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende- altså erfaringer gjort imod deres vilje. Disse overgreb er begået af personer, der højst er fire år ældre end den unge selv og kan dermed også være begået af unge under 15 år. (Helweg-Larsen m. fl. 2009)

2.3. INDSATSER OVERFOR SEKSUELT MISBRUG DE SIDSTE 50 ÅR.

På Rigshospitalets socialmedicinske børneklinik var børnelæge og socialpædiater Svend Heinild (1907-1994) en frontfigur i 1960ernes og 1970ernes forskning og behandling af udsatte børn. I midten af 70'erne nedsatte regeringen Børnekommisionen til at kortlægge børns vilkår. Det var det første initiativ til en samlet sociallovgivning som vedrørte udsatte børn. Den faglige debat i pressen var i 70'erne og 80'erne til dels præget af en modstand mod at erkende, at overgreb kunne forekomme, særligt indenfor familien. (Nielsen, 2011). I 1999 nedsatte Regeringens børneudvalg en tværministeriel gruppe der skulle afdække problemstillingerne på området. Som opfølgning på udvalgets redegørelse blev *Team for seksuelt misbrugte børn* oprettet på Rigshospitalets Juliane Marie Center i 2001. Det fungerer både som klinisk enhed samt videnscenter. (Team for Seksuelt Misbrugte børn).

Oprettelsen af *team for seksuelt misbrugte børn* er ét udtryk blandt mange på at der er kommet større fokus på feltet og problemstillingerne omkring børn og seksuelle overgreb. Samtidig blev *Videnscenter for Sociale Indsatser ved Seksuelle og voldelige Overgreb mod børn* (SISO) oprettet som en enhed der skulle have fokus på de sociale forhold vedrørende børn og seksuelle overgreb ved at undersøge, evaluere og forbedre de sociale indsatser omkring børn og seksuelle overgreb blandt andet gennem formidling, rådgivning og koordinering af initiativer. (Zeuthen 2009) I 2001 blev Projekt Janus etableret, et projekt der både klinisk og forskningsmæssigt fokuserer på børn der krænker børn med henblik på at udvikle det præventive arbejde (Strange i Mehlby og Hammershøi 2006). Der er kommet landsdækkende enheder i Ålborg (SEBA) og i Århus (Juno) i 2013. Behandlingsenhederne tilbyder hjælp til børn og unge med seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd. Hjælpen ydes i tæt samarbejde med socialforvaltning, skoler og andre professionelle instanser. På Janus-centret arbejder man også med møder mellem offer og krænker: mediationer som ledes af en terapeut og som ofte men ikke altid er et led i det relationsforbedrende behandlingsarbejde. Derudover har Statens Institut for Folkesundhed i Samarbejde med Institut for Psykologi på Københavns Universitet lavet omfattende undersøgelser om børn og seksuelle overgreb. (Helweg-Larsen, 2009). I 2012 kom børneattesten som afløste straffeattesten. Børneattesten er lovpligtig, hvis man ansættes i en stilling eller en frivillig hvor man har kontakt til børn.

Red Barnet har blandt andet rettet en særlig indsats mod den omfattende it-relaterede kriminalitet vedrørende seksuelle overgreb mod børn, samt lavet hjemmesiden *sikkerchat.dk* (Red Barnet). Politiet har nedsat et specialteam der er uddannet til at varetage videoafhøringer af børn

under 12 år, blandt andet i sædelighedsforbrydelser. Sct. Stefans Rådgivningscenter i Københavns Kommune har udviklet det, de kalder det konfronterende møde, også kaldet mediation. Det konfronterende møde er et led i en langvarig terapeutisk proces, hvor krænkeren bekræfter barnets oplevelse af virkeligheden ved at påtage sig skylden for overgrebene og sige undskyld. Det konfronterende møde er især vigtigt ”hvor der før overgrebet havde været en relation mellem krænker og offer, og hvor krænkeren havde haft en omsorgsfunktion eller har udnyttet sin følelsesmæssige relation til offeret for at få tilfredsstillet egne behov” (Mogensen og Mogensen 2002).

I 2013 vedtog Folketinget Overgrebspakken, det var en samlet indsats til beskyttelse af børn mod vold og seksuelle overgreb. Den rummer et lovkrav om kommunale beredskabsplaner for hvordan man håndterer overgrebssager mod børn. Der blev sat fokus på den forebyggende, tværfaglige og tværsektorielle indsats. Som en konsekvens af Overgrebspakken fik Dk som det sidste land i Norden i 2013, 5 børnehuse, ét i hver af landets regioner. I børnehusene undersøges og udredes børn fra 0-17 år når der er mistanke om eller kendskab til seksuelle eller voldelige overgreb (Bekendtgørelse nr. 1153). Børnehusene bistår kommunerne med udredning i sager om overgreb mod børn og unge, hvor det har været relevant at inddrage sundhedsvæsenet eller politiet.

Der er altså på mange måder sket en stor udvikling omkring hvilke tilbud samfundet stiller op med når først krænkelserne er afsløret af barnet eller den unge.

3.0.PROBLEMFORMULERING

I dette masterspeciale belyses seksuelt misbrug af børn med særlig fokus på groomingdynamikkens betydning for overgrebets afsløring og seksuelle senfølger.

Jeg ønsker at diskutere hvordan man kan identificere forskellen på seksuel grooming og naturlig voksen barn interaktion. I min perspektivering vil jeg derudover afdække mulige forebyggelsestiltag og udfordringer ved disse.

Ovenfor har jeg som baggrundsanalyse gennemgået barnets naturlige seksuelle udvikling og har redegjort for den overordnede betegnelse seksuelt misbrug af børn. Det har jeg gjort fordi det er en relevant viden når man skal skelne naturlig seksuel udvikling fra bekymrende seksuel adfærd hos børn.

Specialet bygger på et litteraturstudie, idet relevante forskningsartikler og boglitteratur vil blive inddraget.

4.0. UDVALGT LITTERATUR

Systemisk litteratursøgning i de videnskabelige litteraturdatabaser Psykinfo, PubMed, Cinahl og Social, Science premium Collection og der er desuden suppleret med søgning på www.bibliotek.dk (jvf søgeprotokol bilag...). For at kunne finde frem til kvalificeret litteratur, forskningsbaserede empiriske undersøgelser og studier ift. Seksuelt misbrug af børn, grooming . Jeg har brugt søgetermerne: "Child", "sexual abuse," "grooming,". Derved fremkom 14 artikler, 7 er udvalgt. (jf. Søgeprotokol for hvilke der er udvalgt) de 7 er fravalgt fordi de udelukkende havde fokus på onlinegrooming eller havde en for stor omtale af retslige og juridiske aspekter således at det faldt uden for denne masterafhandlings område. I første omgang har jeg søgt at afgrænse opgaven til sexual abuse intrafamiliært men pga. sparsom litteratur jeg udvidet min søgning til at omhandle seksuelt misbrug med særlig opmærksomhed på grooming. Jeg har overvejende brugt peer review tekster. Når jeg har fundet en aktuel tekst er jeg gået videre med "Similar articles" og har på Google scholar set hvor mange "cited by" der har været på artiklerne. Kædesøgningen har fremkommet v. citationssøgning (Kan sammenlignes med litteraturliste, blot fremadrettet).

Udover de videnskabelige artikler har jeg valgt centrale tekster af Kathrine Zeuthen: Dansk psykolog og phd som arbejder teoretisk og terapeutisk med børns udvikling og traumer når de har været udsat for seksuelle overgreb.

Jeg har brugt centrale teoretikere: Den amerikanske sociolog og professor David Finkelhor, den amerikanske psykolog Jennifer Freyd og den engelske kriminolog og forfatter A.M. McAlinden.

Jeg har desuden brugt rapporten: "Seksuelt krænkede børn –om børn der har svært ved at fortælle og voksne der har svært ved at forstå". (Zornig Hus sept. 2015). Rapporten tager afsæt i kvalitative interviews med 35 tidligere seksuelt krænkede. I forbindelse med forebyggende implikationer har jeg ladet mig inspirere af den Red Barnets materiale i Danmark, Norge og Sverige og på Sex og samfunds "undervisningsportal" som i 2014 havde grænser og rettigheder som tema i uge 6.

Jeg har suppleret med et enkelt skønlitterært nedslag i min diskussion nemlig Kristian Ditlev Jensen: "Det bliver sagt", som en måde at give indvendigt liv til begreber. Dette har jeg markeret med en farvet box, da det adskiller sig fra den almindelige datapræsentation.

5.0. GROOMING

5.1 GROOMINGDYNAMIKKEN, DEFINITORISKE OVERVEJELSER

Grooming er et relativt nyt begreb. Indenfor de sidste 20 år er seksuel grooming blevet iagttaget og beskrevet som en del af krænkerprocessen i seksuelt misbrug. (Craven et al 2006). Forskning har vist at ca. halvdelen af krænkeren som krænker børn seksuelt bruger hvad der betegnes som grooming adfærd. (McAlinden, 2012).

Verbet to groom defineres som 'at forberede til et særligt formål' eller 'til en særlig position' eller 'at forberede for en fremtidig rolle eller position' (Oxford Dictionary). Det engelske ord grooming kan anvendes i alle menneskelige relationer med henblik på at manipulere med et menneske for egen vindings skyld. Fokus i afhandlingen vil alene være på børn og unge. Dels børn under den seksuelle lavalder, dels aldersgruppen 15-17 år som iflg. FN's Børnekonvention defineres som børn og som derfor også har krav på særlig beskyttelser. Når jeg fremover skriver grooming er der tale om seksuel grooming. Når jeg bruger betegnelsen børn dækker den nogle steder også over unge. Definitioner på grooming er blevet diskuteret og justeret efterhånden som der er kommet mere forskning på området. Der har været og er fortsat et forskelligt syn og en strid om ord i forsøget på at nå til enighed om en éntydig definition. (Craven et al 2006, Bennett & O'Donohue 2014). Nedenfor præsenteres tre af de mest brugte definitioner.

Den første er: Craven et al's definition fra 2006.

Grooming is:

"A process by which a person prepares a child, significant adults and the environment for the abuse of this child. Specific goals include gaining access to the child, gaining the child's compliance and maintaining the child's secrecy to avoid disclosure. This process serves to strengthen the offender's abusive pattern, as it may be used as a means of justifying or denying their actions" (p. 297).

Craven et al definition oversat til dansk: *"En proces, hvor en voksen bearbejder et barn, betydningsfulde personer i barnets liv samt omstændighederne omkring barnet med det formål at krænke barnet. Vigtige skridt på vejen er at få adgang til barnet, få barnet til at samarbejde, og påtage sig et medansvar og dermed også at få barnet til at deltage i at holde misbruget hemmeligt. Processen forstærker krænkerens krænkeradfærd, idet han kan bruge den til at retfærdiggøre sine handlinger samt fralægge sig ansvaret for det skete".*

I Craven et al definition er der tre hoved elementer:

1. Adgang til barnet
2. Samarbejde/medansvar
3. Hemmeligholdelse

Den anden er: den engelske kriminolog McAlinden fra 2012.

Grooming is: The use of a variety of manipulative and controlling techniques with a vulnerable subject in a range of interpersonal and social settings in order to establish trust or normalize sexually harmful behaviour with the overall aim of facilitating exploitation and/or prohibiting exposure (s. 11)

Denne definition indfanger kompleksiteten af processen og de mange facetter groomingen kan optræde på: Intra-familial og extrafamilial grooming, subjektet er målet (det kan være et barn, et samfund, en familie eller en institution) og måden det foregår på (kan være face to face, on-line, lokal grooming på en institution, i samfundet eller mellem jævnaldrende).

Tredje definition: Sutton og Jones 2004 (Red Barnet)

Grooming is: *...the strategy used by sexual abusers to manipulate the child, and potentially protective adults, so abuse can take place in a situation where the abuser has total control over the victim. It is a process where the abuser gradually overcomes the child's resistance through a sequences of psychologically manipulative acts. It is also used to silence the child after abuse has taken place.*" McAlinden 2012 s. 24

Den tredje definition som her nævnes er udfærdiget af Sutton and Jones i 2004 og bruges af Save the Children i deres materiale (McAlinden 2012). Denne beskriver de forskellige lag i processen skønt den ikke nævner ordet 'trust':

Natalie Bennet, amerikansk psykolog og PhD & William O'Donohue, amerikansk professor i psykologi er kritiske overfor definitionerne der er fremkommet. (Bennet og O'Donohue 2014). De mener der fortsat mangler konsensus i litteraturen om hvad grooming processen indeholder og hvordan den tydeligt adskiller sig fra normal voksen-barn interaktion. De nævner i deres artikel at forfattere bruger forskellige ord for at beskrive eller definere grooming. De mener ikke at nogen definition indtil dato har været valid og foreslår i stedet to kriterier der skal være opfyldt for at man kan tale om grooming:

Upassende adfærd overfor et barn/en ung, hvis funktion det er at krænke offeret seksuelt i fremtiden.

Denne definition af grooming benytter ikke forskellige stadier som skal være opfyldt men benytter sig at to individuelle *kriterier* som skal være opfyldt:

1. Adfærden som evalueres skal i sig selv være upassende på det tidspunkt hvor den optræder og ikke kun retrospektivt, når man kigger tilbage på et overgrebsforløb.
2. Den upassende adfærd skal falde sammen med sandsynligheden for at adfærden i fremtiden kan føre til seksuelt misbrug.

Forfatterne lægger i teksten op til en metode som de ved randomisering forstiller sig skal stå sin prøve, og at vurderingen skal foretages af professionelt trænede. Den upassende adfærd kan vise sig ved belønninger, grænseoverskridende adfærd, invasion af privathed, fejlinformation om moral, mis karakteristisk af en ”leg”, isolation og følelsesmæssig manipulation. Funktionen af den ”Upassende” adfærd er at øge muligheden for at den voksne kan krænke barnet seksuelt, sikre sig at barnet forholder sig tavst, isolere barnet, eller desensibilisere det til nøgenhed eller sex. Hver enkel del af de ovenstående komponenter har selvfølgelig forskelligt udseende, men det forudsættes at handlingens funktion er at indkredse muligheden for fremtidig krænkende kontakt.

Hvis det skal lykkes en krænker at groome et barn kræver det manipulation, for ikke at blive afsløret. Krænkeren som groomer har sociale færdigheder og kan komme afsted med det fordi de fremviser venlighed, hjælpsomhed og charme. Det er ikke så ofte en krænker afsløres. Det er blevet anslået at så få som 5 % af krænkerne pågribes hvor det fører til dom. (Winters, 2017), og når krænkeren afsløres vil der ofte opstå en folkelig debat om hvorfor man ikke var i stand til at identificere gerningsmanden før krænkelserne fandt sted. Flere forskere mener ikke det er sandsynligt at politi og lokalsamfund kan opdage groomingadfærden i familien og iblandt professionelle som arbejder med børn. At identificere grooming er nemmere retrospektivt, alene af den grund at *megen* groomingadfærd er naturlig og ikke afviger fra anden typisk barn og voksenkontakt. (Craven et al 2006). Det er alene motivationen bag adfærden som er afvigende (Bennet & O'Donhue 2014, Craven et al 2006). I tillæg til det vil en krænker være i stand til at ændre adfærd, hvis han er bange for at blive afsløret.

Baggrunden for hvorfor grooming er svær at identificere er, at grooming adfærden er så 'transparent', at det er svært at definere, hvornår den begynder og slutter. (Craven et al 2006) og svær at bevise. Både i Dk og internationalt har man diskuteret hvad man kan gøre for gennem straffeloven, at kriminalisere og, dermed retsforfølge personer som groomer børn med et seksuelt formål. Man ønsker at kunne dømme den seksuelle krænker for groomingen, inden det reelle overgreb har fundet sted. I nogle lande fx England har der siden 2003 været en paragraf i straffeloven hvor den krænker som er over 18 år, og som møder eller forsøger at møde et barn, eller kommunikerer med den intention at begå et seksuelt overgreb, kan dømmes. (McAlinden, 2012 s. 210).

Denne lov kaldes af de fleste for antigrooming loven (Mikkelsen og Søby). Skønt det ikke er groomingen som kan dømmes, men det at *møde* en person under 16 år (den seksuelle lavalder i England) efter at personen er blevet groomet.

Også i Sverige har man valgt at indføre en særlig paragraf i straffeloven. I Dk. har man fastholdt at § 21 i straffeloven, den såkaldte forsøgeparagraf vil kunne bruges. Paragraffens tekst lyder: "Handler som sigter til at fremme eller bevirke udførelse af en forbrydelse, straffes når denne ikke fuldbyrdes som forsøg". Når det drejer sig om on-line grooming vil det aht efterforskningen og mulighed for at kunne bevise hensigterne, ofte være en fordel at kommunikationen er foregået digitalt, politiet kan da vha digitale fodspor, ofte i detaljer dokumentere hvad krænkere har foretaget sig. Der er brug for international lovgivning på dette felt. Europol er begyndt at samarbejde med Interpol og Virtuel Global Taskforce for at bekæmpe cyber kriminalitet. En hel del vanskeligere er efterforskningen ved face to face grooming. (Red Barnet/grooming). Det er blevet argumenteret at manglen på tilfredsstillende definitioner har gjort lovgivningen svær at praktisere.

5.1.1. DELKONKLUSION AF DEFINITIONER:

Som det fremgår af ovenstående forskellige bud på definitioner kan grooming have forskellig topologi. Dette vil jeg vende tilbage til i det følgende afsnit hvor jeg skriver om groomingens elementer og flerfasede karakter. Teoretikere har igennem årene haft en strid om definitioner og i befolkningen er det anerkendt at grooming findes men uklart for den enkelte hvad det i grunden er. Jeg har ved min læsning fundet at der er tale om en variation af ofte længerevarende manipulation af en udsat person der skal ende ud i seksuel udnyttelse. En autoritetsfigur, (en voksen, sportstræner, omsorgsperson, spejderleder m.m.a.) udnytter sin position til langsomt at flytte en mindreårige grænse via fysisk og psykisk bearbejdning. Den voksne opbygger et tillidsforhold til

barnet som kan få hjælp, tryghed, gode råd med mere og herefter står barnet i gæld til vedkommende og det er derfor sværere at sige fra, specielt når den voksne samtidig har nedbrudt de fysiske grænser mellem dem. Lidt anderledes forholder problematikken sig ved cyber-grooming, det vender jeg tilbage til i afsnittet med groomingens typologier. Jeg er selv mest tiltrukket af den første definition (Craven et al, 2006), fordi den er specifik og forståelig og udtrykker, at det ikke bare er barnet som groomes men også familien og omgivelserne.

Den lange diskussion om definitioner af grooming rejser ikke tvivl om at grooming findes men at det kan være svært præcis at afgrænse fordi den kan udspille sig på så mange forskellige måder.

Nedenfor nævnes de forskellige stadier, som flere forfattere påpeger, en krænker benytter i sin grooming adfærd. Disse stadier er fremkommet ved et review af litteraturen. Vel vidende at der ikke er én ”Modus Operandi”, må man som læser huske at kun ca halvdelen af krænkerne, benytter grooming (Winters 2017) og af de nævnte stadier må man forstille sig at dele af adfærden benyttes af de resterende men ikke alle delene af de resterende, ligesom forløbene kan glide sammen:

1. Udvalgelse af offer
2. Adgang til barnet
3. Opbygning af tillid
4. Desensibilisering til fysisk kontakt
5. Efter den første krænkelse

5.2. GROOMINGENS ELEMENTER

1. Udvælgelsen:

Udvælgelsen af offer er det første trin. Forskning har vist at kan være velplanlagt og strategisk tænkt (Winters 2017): Det kan basere sig på barnets udseende, hvor nem adgangen til barnet/den unge er, eller barnets sårbarhed. (McAlinden 2012). Elliott et al, 1995 fandt at krænkerne ved udvælgelsen fokuserede på barnets udseende karakteriseret ved: Om barnet er smukt (42%), måden barnet var påklædt (27%), eller at barnet var lille (18%). Man fandt også at krænkeren havde øje for barnets familiesituation: Enlige forældre som havde brug for hjælp fra andre til pasning. Endvidere børn som havde familier med alkohol eller stofafhængighed, mentale problemer hos forældrene, partnervold hos forældrene eller omsorgssvigt da disse situationer er årsag til mindre forældre

omsorg. (Winters 2017). Krænkeren kunne også søge børn med psykisk skrøbelighed, med lavt selvværd, som fremtrådte usikkert eller naivt (Winters 2017). 49 % af krænkerne i samplet valgte børn som manglede selvtillid, 13% valgte uskyldige og tillidsfulde børn som mål. (Craven et al 2006). I litteraturen som omhandler on-line krænkelser, fremgår det at børn som er ensomme og isolerede og mangler social støtte er mere tilbøjelig til at indlade sig med en fremmed som tilbyder accept og forståelse (Williams et al, 2013). Der er større forekomst af dysfunktionelle familier med højt konflikt niveau og fattig kommunikation og forældrestøtte. Det er i IT grooming iagttaget at det oftest er piger mellem 13-16 år og også unge drenge som er i tvivl om deres kønsidentitet eller som er homoseksuelle. Den sociale stigma sidstnævnte gruppe møder kan danne grobund for isolation og besværliggøre aldererssvarende venskaber. (Hui et al, 2015)

2. Adgangen til barnet:

Det næste trin omhandler at få adgang til det potentielle offer, med det mål at isolere barnet både fysisk og emotionelt fra dem omkring det. Ved de intrafamiliære krænkelser som foregår overfor et barn i familien har krænkeren som udgangspunkt adgang til barnet. Ved extrafamiliære krænkelser fandt Elliot et al at 33% af krænkerne arbejdede på at være velkomne i ofrets hjem for at komme tættere på. Denne krænker kunne tilbyde en "forældre-rolle", tilbyde babysitning eller overnatning. (Winters 2017). Det sker også at krænkeren søger job som involverer kontakt til børn, frivilligt arbejde som træner indenfor sport, eller som lejrleder, eller i kirkeligt arbejde hvor der er stor tiltro til personer som frivilligt stiller op. I sådanne tilfælde kræver det planlægning at ekskludere de andre voksne og blive alene med barnet. (Craven et al 2006)). I forhold til IT grooming kan barnet indlade sig pga naturlig pubertære interesser i seksualitet og opleve at blive følelsesmæssigt forført og manipuleret virtuelt. I nogle tilfælde maskerer krænkeren sin identitet, så de optræder som yngre end de er og med iscenesatte jobs som fotograf eller lign. (Hui et al, 2015).

3. Opbygning af tillid:

Målet med dette stadie i grooming processen er at etablere en tillid som gør at krænkeren kan få lov at kontrollere og manipulere barnet til at 'acceptere' at blive krænket seksuelt. Det er også i denne proces at krænkeren arbejder på at få tillid i familien, hvis han ikke allerede har det. Grooming af barnets familie kan være en fase over lang tid hvor krænkeren gør sig uundværlig og til en tæt ven. Denne fase kan betragtes som den mest essentielle i groomingen. Krænkeren kan vise ofret venskab, hjælpsomhed, sætte sig ind i barnets interesser, give barnet gaver, anerkendelse og

opmærksomhed (McAlinden, 2006). Denne adfærd bruges til at give barnet/den unge det indtryk at der er tale om et kærligt og eksklusivt forhold, hvor barnet kan modtage oplevelser, gaver, eller penge. Det er måske et forhold hvor barnet kan tale med og betro sig til sin krænker. Krænkeren tilpasser sin strategi afhængig af barnets alder og sårbarhed. Krænkeren kan involvere sig som jævnaldrende med barnet, lege og spille med det yngre barn, tale teenageproblemer med den unge. (Winters 2017.) Måske kommer barnet til at stå i taknemmelighedsgæld til krænkeren. Ifølge undersøgelser vil nogle fædre favorisere det barn de misbruger seksuelt i forhold til dets søskende (Bennet og Donohue, 2014). At give gaver, finansiell støtte, eller privilegier som barnet ikke får lov til af sin anden omsorgsperson er også almindelige grooming strategier (Winters, 2017). Ved IT-grooming indsamler krænkeres information om den unge, tilstræber at møde den unges behov, der kan også her være tale om et tidsspænd på timer, uger eller måneder og krænkeren kan blive en idealiseret voksen for den unge. (Hui et al, 2015)

4. Fysisk kontakt, desensibilisering:

Der kan være tale om grænseoverskridende handlinger. Disse handlinger ser forskellige ud alt afhængig af den enkelte krænker og det enkelte barn. Det kan være at krænkeren optræder nøgen i påklædning og badesituationer. Det kan være at den voksne introducerer seksuelle emner og præsenterer det som om at han har særlige forpligtelser til at lære barnet om noget seksuelt eller se hvordan barnet/den unge udvikler sig. (McAlinden 2012). Det kan være at barnet tidligere er blevet kildet, aet og kærtegnet forskellige steder på kroppen og ovenpå tøjet. Krænkeren kan flytte grænsen for den slags lege og kærtegn så det nu inddrager mere intime steder på barnets krop og måske også uden tøj på. Dette kan finde sted på en tilfældig og uskyldig måde, der kan gøre barnet i tvivl om indholdet. I en undersøgelse af tidligere krænkede børn fortalte 70 % at deres krænker ”tilfældigt” kom ind på deres værelse eller badeværelse, men de var ved at klæde sig af. 61% sagde at deres krænker ikke respekterede privathed, fx lukket dør, 60 % sagde at deres krænker ”tilfældigt” viste sig nøgne for dem, 57% sagde at krænkeren med vilje gjorde ting som involverede fysisk kontakt med barnet, 48% sagde at krænkeren kommenterede barnets krop eller påklædning på en seksualiserende måde, 44% rapporterede at deres krænker bad barnet gøre ting som involverede fysisk kontakt, 30 % rapporterede at deres krænker undersøgte barnets krop for at se hvordan kroppen udviklede sig. (Bennet, 2014; Craven et al, 2006). Nogle krænkere kan desensibilisere barnet ved at vise dem porno, de pornografiske billeder kan bruges for at overbevise barnet om at sex mellem børn og voksne er helt i orden. Ovennævnte strategier kan for krænkeren

være en måde at teste om barnet protesterer eller modsætter sig. Den mest almindelig måde som bruges af incestuøse krænkerer er at kærtegne, snige sig ind på barnets soveværelse, eller bruge sex som en leg. (Winters 2017). Nogle forfattere peger på at desensibiliseringen ikke alene er fysisk men også psykologisk, ved en generel seksualisering af indhold i forskellige emner. Når det drejer sig om IT grooming kan desensibiliseringen være erstattet af at den unge accepterer at producere et eksplisit indhold såsom billeder og videoer. Dette indhold kan senere misbruges af krænkeren til at gennemtvinge off-line møder eller til videre formidling.

5. Efter den første seksuelle krænkelse

Efter det første overgreb kan krænkeren kræve at barnet tier stille om oplevelserne. Også her kan det se meget forskelligt ud. Nogle krænkerer kan give barnet en opfattelse af, at det er normalt at have et seksuelt forhold voksen og barn imellem (kognitige forvrængninger). Nogle kan omtale det som ”vores lille hemmelighed”, eller komme med trusler om at krænkeren selv kan komme i fængsel eller der vil ske barnets anden forælder noget ubehageligt. Krænkeren har en interesse i at barnet selv føler skyld og ansvar i forhold til de overgreb der foregår. Krænkeren kan understrege det frivillige aspekt: ”Du ville jo godt være med til det i går og i sidste uge. Jeg tror faktisk du godt kan lide det. Din krop reagerer og det er tegn på du godt kan lide det”. (Når voksne krænker, Red Barnet s. 14). Det kan også være at barnet ikke verbalt manes til tavshed, men at det induceres en meddelagtighed der pga skamfølelse gør at barnet ikke siger noget. Måske har barnet grundet sin udvikling endnu ikke sprog/begreber for hvad som sker. (Zeuthen, 2009). Ved on-line grooming kan ofret også opleve psykologisk grooming hvor krænkeren forlanger samarbejde om sine seksuelle behov og forlanger tavshed fra ofret. I nogle tilfælde bliver den unge forelsket, i andre tilfælde er hemmeligholdelsen, blackmailing med billedmateriale og bebrejdelser almindelig taktik for at sikre sig den unges fortsatte deltagelse. (Hui et al 2015)

Hvor nemt er det at identificere grooming ved extra familiær krænker?

I et forsøg har G.Winters og E.Jeglic (Winter og Jeglic, 2017)(begge amerikanske jurister) undersøgt om forsøgsparticipanterne(393 jurastuderende) kunne identificere grooming adfærd og i tilfælde af at deltagerne kunne, hvilke stadier var da nemmest at identificere som grooming. Et tidligere forsøg (Winter og Jeglic, 2016) viste at de letteste stadier at identificere var fasen ”at få adgang til” og den ”desensibiliserende ” del af groomingen. I deres 2. Forsøg hvor der blev foretaget randomisering blandt collegestuderende genfandt de dette resultat ikke. I det 2. forsøg

randomiserede man deltagerne til at læse 6 vignetter som beskrev stadier i grooming processen: Non grooming, victim selection, gaining access, trust development, desensibilisering v. berøring, *alle* grooming elementerne. Alle vignetterne beskrev en lærer kaldet John som trænede et hold baseball drenge, én af spillerne hed Robbie. Hver vignette beskrev én af groomingens elementer som John benyttede overfor Robbie. Vignetterne kunne lyde: Robbie er en fysisk lille dreng som mangler selvtillid og kommer fra en skilsmissefamilie (Udvælgelse), John er voluntør på det lokale baseballhold hvor han bruger meget tid (Får adgang til). John giver særlig Robbie opmærksomhed, og køber gaver til kun nogle spillere (tillidsopbygning). John er fysisk aktiv med drengene og nogle giver han knus og kram (desensibiliserer til berøring). Når det drejede sig om vignetten med non grooming kunne der stå: Robbie er en fysisk stærk dreng, som har god selvtillid og bor sammen med begge sine forældre. John er træner på et hold med spillere, han giver ikke særlig opmærksomhed til Robbie og køber udstyr til hele holdet. John vinker farvel til spillerne v. afsked. På indledningen af forsøget som foregik on-line blev deltagerne informeret om at de deltog i et forsøg som havde til opgave at undersøge en individuel opfattelse af en person som baserede sig på en kort beskrivelse. Forsøgsdeltagerne havde en gennemsnitsalder på ca. 20 år, de havde forskellig etniske baggrund. Deltagerne skulle blandt en række spørgsmål 'rate' den mest sandsynlige antagelse og i de randomiserede vignetter var én af grooming elementerne i spil. Deltagerne skulle derefter rate de antagelser de fandt sandsynlige ved John, fx: John er far, John er alkoholiker, John er en person som misbruger børn seksuelt og ligeledes skulle deltagerne rater sandsynligheden af at én eller flere af den nævnte række af begivenheder vil ske i fremtiden: John bliver skilt, John leder baseballholder til sejr, John vinder i lotteriet, John vil misbruge Robbie seksuelt. Der var ikke flere af deltagerne som modtog historien med én af groomingens elementer i vignet som svarede anderledes end resten, heller ikke var der nogen signifikant karakteristika på dem der havde fået historien med alle elementerne fra grooming i forhold til de deltagere som havde fået historien uden groomingens elementer der ratede det til at være mere sandsynligt at Robbie ville blive misbrugt seksuelt eller at John var pædofil. Konklusionen på forsøget var at deltagerne ikke var i stand til at identificere potentiel grooming adfærd som den extrafamiliære krænker kan tage i brug for at misbruge et barn seksuelt. (Winters og Jeglic, 2017).

5.2.1. KONKLUSION PÅ GROOMINGENS ELEMENTER

Gennemgangen af groomingens elementer ovenfor skal læses som et kontinuum af grooming fra meget sofistikeret til mere simple metoder som kun belønninger eller at give barnet opmærksomhed og følelse af at være værdifuld.

Der er store variationer med hensyn til barnets alder, når de seksuelle overgreb indledes. Barnet kan lokkes ind i en seksuel overgrebssituation gennem leg. Det lille barn har ikke forudsætninger for at forstå, hvad der sker. Barnet bliver i mange tilfælde først klar over at der er noget galt, når det kommer frem at legen er hemmelig. De seksuelle overgreb i familien eller i familiens netværk er sjældent fysisk voldelig, det er således sjældent der er fysiske tegn på overgrebene. Overgrebene er imidlertid psykisk voldelige i den forstand at barnet tidligt bliver pålagt skyld og ansvar af krænkeren, og fordi barnets tavshed som regel sikres ved hjælp af bestikkelse eller trusler. Overgrebene *kan* også være fysisk voldelig, eller kan blive det, fx hvis overgrebene udvikler sig fra leg til samleje. Krænkeren udvikler ofte et tvangsmæssigt mønster. (Killén s. 52). Der er veldokumenteret at børn er i størst risiko for at blive seksuelt krænket af familiemedlemmer eller nogen som står dem nær. (McAlinden kap 1).

Fordi grooming dynamikken er flertydig og har en interesse i at være skjult er det svært at identificere hvornår grooming begynder og slutter. Meget af den adfærd som kan forstås og fortolkes som grooming er adfærd der også kan være en normal adfærd frem til krænkelsen.

Et barn som er udsat for seksuelle overgreb i sin egen kernefamilie, kan på overfladen præsentere sig som en almindelig familie, men barnet kan også være udsat for andre former for omsorgssvigt. Det kan være børn af forældre der også har en rusmiddelproblematik, er psykisk syge eller hvor forældrene har et voldeligt samliv. Det hemmelige ved overgrebet og barnets sårbarhed tvinger barnet til tavshed, og dette resulterer ofte i, at overgrebene fortsætter gennem mange år. Barnets følelse af at være skyldig og medansvarlig gør at det må bruge meget energi på at tildække den aktivitet, det er inddraget i og har fået ansvar for. Afsløringen bliver farligere end selve overgrebssituationen (Killén, 2010).

Forsøget som er refereret ovenfor (Winters & Jeglic) viser at der er brug for viden om grooming og hvordan dens elementer kan se ud. Især er der brug for at de som omgås børn professionelle eller som frivillige er klar over det faktum at sårbare børn er i større risiko for at blive krænket seksuelt. Forældre kan også informere deres børn om grooming og gøre det alderssvarende. Der er fortsat brug for at undervise i og kaste lys på groomingaspektet da det for mange er svært at genkende og forstå groomingens elementer.

5.3. TYPOLOGIER AF GROOMING

Jeg vil kort præsentere groomingens kompleksitet og den måde den kan manifestere sig på. Data er fremkommet ved at man har undersøgt grooming i afsløringsprocessen og har udspurgte krænker i kvalitative studier. (McAlinden 2012).

Online-grooming (også kaldet IT grooming eller cyber sexual grooming): Etableres via sociale netværk såsom facebook, mikroblogging såsom Twitter og via fotodelingsredskabet Instagram eller via onlinespil som World of Warcraft. Litteraturen beskriver at det ofte er en voksen mand som er krænker (Hui et al, 2015) og at identiteten undertiden maskeres. Krænkeren bruger også tillidsopbyggende kommunikation, sammenfaldende interesser med barnet, kan foreslå at mødes off- line, med den hensigt at krænke barnet seksuelt. IT teknologien har med sit globale spænd og sin hurtighed været et værktøj for dem der vil krænke. Kvalitativ forskning har analyseret samtalerne indhold og har dokumenteret at IT grooming kan være forstadie til seksuelle krænkelser. (Williams 2013). . Risikovurdering fra krænkerens side kan lavpraktisk være: Hvor står din computer? er der andre som bruger den? Har du din egen telefon? Kvalitativ forskning har analyseret samtalerne indhold som undertiden kan være udfordrende at dechiffrere: ASL (age/sex/lokation), KFY (kiss for you), KPC (keep parents clueless), MOS (mom over shoulder) er nogle af gloserne som er iagttaget.

Face to face grooming er en betegnelse der bruges om krænkeren der etablerer en intim relation med barnet, dets familie og eventuelt også lokalsamfundet. Opdeling af grooming (og seksuel krænkelse) i intrafamilære og ekstra familære arenaer har med den opfattelse at gøre at grooming/overgreb fra en tillidsperson eller omsorgsperson får andre konsekvenser end ektrafamilære krænkelser. Som tidligere nævnt er intrafamilære krænkelser det mest almindelige. Således kender 74-80% deres krænker, 58 % krænkes af et familiemedlem. (McAlinden 2012).

Institutionel grooming

Nogle krænker vil skaffe sig adgang til et barn gennem den ansættelse de har. Der er desværre en række eksempler fra en række institutioner eller bosteder, sportens verden og den katolske kirke hvor der er nem adgang til et barn og undertiden i forening med at barnet har en sårbarhed eller nogle særlige udfordringer. På en institution kan der være en særlig kultur hvor magt, autoritet, muligheder, anonymitet, hemmeligholdelse og tillid kan få nogle til at krænke børn seksuelt. (McAlinden 2012, s. 147). Adgangen til barnet og sårbarheden hos barnet kan minde om det man kan se i intrafamilære krænkelser. Institutionens subkultur kan være så afvigende at man ikke

behandler klager; eller er optaget af institutionens ry, og misbruger sin tillidsposition og de særlige forpligtelser man har til at sikre børnene og deres velbefindende.

Tillid har også resonans på makroniveau, som ses på den måde krænkeren opererer mellem sig og det omgivende samfund. Det kunne være den institution hvor krænkeren arbejder, eller den kirke hvor en klerikal krænker gør tjeneste, eller den fodboldtræner som har ansvar for et hold. Krænkeren må give det udseende af, at han er troværdig, en person man kan stole på, overfor dem han ønsker at groome. Han skal skabe intimitet og sociale relationer. Han skal opretholde en venlig og tillidsskabende overflade og få sit publikum til at tro at hans falske selv er sandt. Han skal operere både på det personlige og kollektive plan for at muliggøre bedraget. En sprække i den maskerede virkelighed er hemmelighederne, manipulationen og løgnene som han på grund af sin motivation bevidst må benytte, for at gennemføre grooming og seksuelt misbrug. Krænkeren kan bruge en række teknikker i grooming processen. Han kan bruge sin position og status i lokalsamfundet, det job han besidder hvor han har adgang til børn, til at facilitere og forklæde sin seksuel krænkende adfærd. Når det drejer sig om det institutionelle niveau er hemmeligholdelse, magt og anonymitet nødvendig for at krænke, og lade det forblive hemmeligt.

DELKONKLUSION

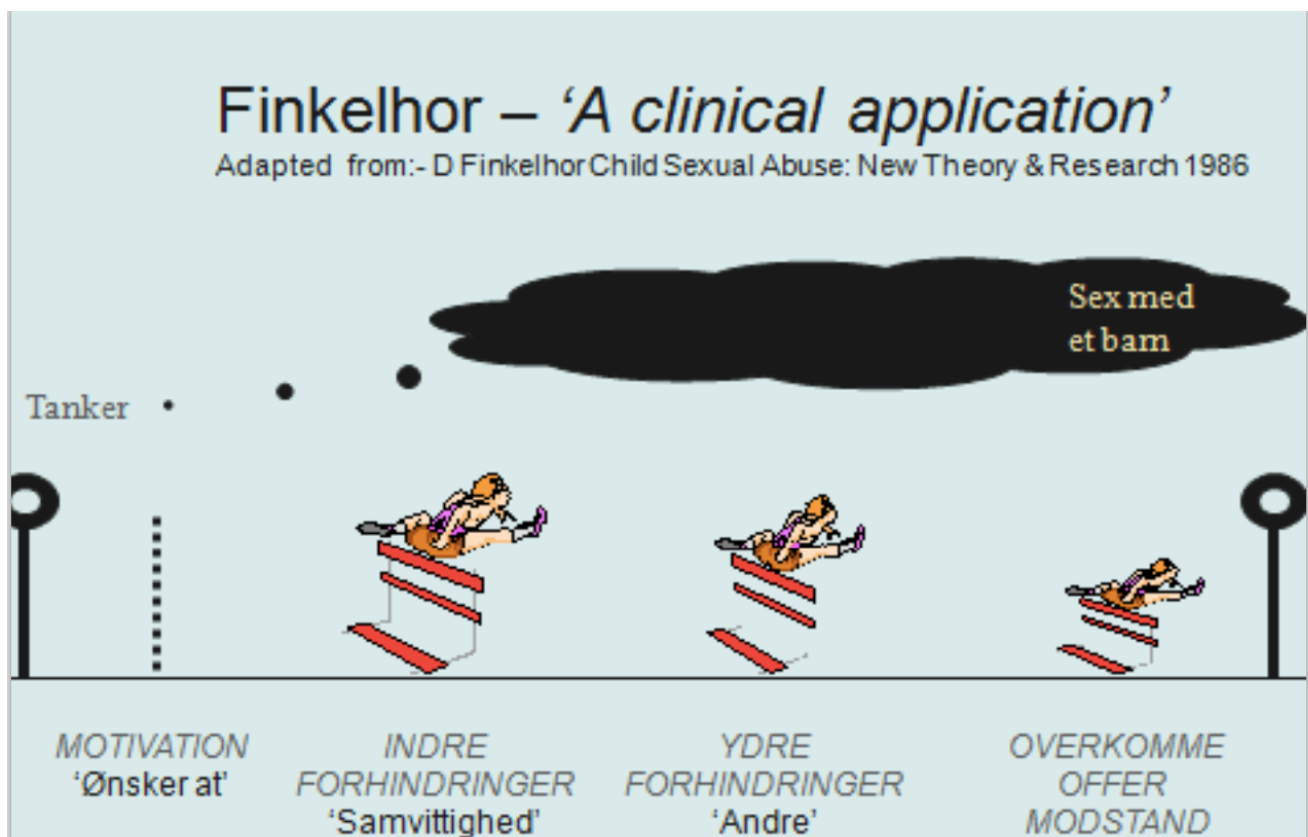
Barnet kan opleve seksuelle overgreb fra forældre, stedforældre, andre betroede voksne, fx en præst, en sportstræner, en nabo eller en babysitter, eller fra et online bekendtskab som kan udvikle sig til et off-line møde, eller til produktion af billedmateriale. Psykologisk grooming viser sig ved at barnet har tillid til krænkeren, underlægger sig krænkers krav og ønsker at være i hans selskab.

6. FINKELHORS FØRHÅNDSBETINGELSER MODEL (PRE-CONDITION MODEL).

Som det fremgik af grooming litteraturen er seksuelle overgreb sjældent et resultat af impulsiv handling eller pludselig tilskyndelse. I de allerflest tilfælde kender krænker og offer hinanden, og der er sjældent tale om "the stranger- danger." Allerede i 1980'erne beskæftigede den amerikanske sociolog og professor David Finkelhor sig med at beskrive hvilke overvejelser og handlinger der gik forud for gennemførelsen af et seksuelt overgreb hos krænkeren. Finkelhor har udviklet en model med fire forhåndsbetingelser der skal være opfyldt, før det når til et seksuelt overgreb på et barn/ung. Denne model er med til at give en forståelse af de mekanismer der generelt indgår i en

krænkens tanker og handlemønstre. De fire forskellige faktorer der indgår i forløbet kan kaldes 4 forhåndsbetingelser.

1. Motivation: Den potentielle krænker skal have en motivation til at misbruge barnet seksuelt. Derfor skal den potentielle krænker opleve barnet erotisk og seksuelt tiltrækkende.
2. Indre Forhindringer: Den potentielle krænker skal overvinde nogle indre forhindringer eller hæmninger, som ellers ville modarbejde lysten til seksuelle overgreb
3. Ydre forhindringer: Den potentielle krænker må også overvinde ydre forhindringer eller modstande før gennemførelsen af et seksuelt overgreb.
4. Modstand hos barnet: Den potentielle krænker må bekæmpe barnets mulige modstand med at blive misbrugt seksuelt

De fire ovennævnte punkter om Finkelhors fire forhåndsbetingelser uddybes nu.

1. Motivation:

Finkelhor argumenterer for, at forhåndsbetingelsen **krænkens motivation** til at udnytte seksuelt kan inddeles i 3 underpunkter:

- *Følelsesmæssig overensstemmelse*- hvilket betyder at en social kontakt med et barn tilfredsstiller dybe følelsesmæssige behov hos krænkeren. Hvis krænkeren fx føler sig mere følelsesmæssig på bølgelængde med et barn, fordi krænkeren opfatter barnet som ligestillede, vil der være risiko for at barnet tillægges de samme seksuelle tanker og følelser som den voksne selv.
- *Seksuel ophidselse*. Hvilket betyder at barnet repræsenterer kilden til at opnå seksuel tilfredsstillelse hos krænkeren. Det vil typisk være den egenlige pædofile, som har en seksualitet der gør, at børn virker seksuelt tiltrækkende.
- *Blokering*- hvilket betyder at alternative muligheder for at opnå seksuel kontakt og tilfredsstillelse ikke er til rådighed eller opleves som mindre tiltrækkende. Krænkeren kan fx føle sig utilstrækkelig ved seksuel kontakt med en voksen, og føle sig mere sikker med et barn, hvor krænkeren har udsigt til at have magt over den seksuelle partner. Det kan også være en sammenblanding af disse indre faktorer. Motivationen kan være stærk, eller svag, episodisk eller vedvarende. (Finkelhor, 1984 s. 53-55, www.redbarnet.dk/krænker)

2. Indre forhindringer:

For at kunne udføre et seksuelt overgreb, er krænkeren ikke kun nødt til at være motiveret men han skal også være i stand til at overvinde sine indre forhindringer. Formentligt har alle mennesker én eller anden form for hæmning mod at misbruge børn seksuelt, fordi det samfundsmæssigt er tabu og forbudt. At fjerne hæmningerne udløser ikke i sig selv motivationen, men giver plads til den motivation der er. Så et menneske som, ikke har nogle hæmninger mod at misbruge børn, vil ikke misbruge dem, medmindre personen også har en særlig motivation til at rette opmærksomheden mod børn. Overvindelsen af de indre barrierer kan være midlertidige pga alkohol, psykose, manglende impulsstyring, eller krænkeren kan mere permanent mangle indre barrierer grundet incestuøs familiedynamik. Overvindelse af de indre barrierer kan forgå ved at fordreje, forvrænge eller bagatellisere samfundets synspunkter: ”Børn har en udviklet seksualitet” eller ”Der er nogen børn som er voksenlokkere”, underforstået at samfundet undertrykker børns seksualitet. Ved denne forvrængning af virkeligheden får krænkeren også lagt et ansvar over på barnet. (Finkelhor 1984, s. 55-58, www.redbarnet.dk/krænker)

3. Ydre forhindringer:

Disse betingelser ligger udenfor krænkeren. Den vigtigste ydre forhindring er den forældreomsorg og kontakt barnet får, også familiens sammensætning, naboer og barnets egne venner spiller en vigtig rolle. Selvom et barn ikke konstant kan være under opsyn, spiller et utilstrækkelig opsyn eller et manglende nærvær en stor rolle for at krænkelserne kan foregå. (Finkelhor 1984, s. 58-60, www.redbarnet.dk/krænker)

4. Krænkeren skal nedbryde barnets modstand:

Meget forskning mener Finkelhor overser barnets modstandsevne. Børn har faktisk en evne til at glide af, eller undgå eller modstå forsøg på seksuelle udnyttelse, afhængig af alder. Børns evne til at glide af kan foregå på en meget diskret måde. Ofte vil disse modstandsdygtige børn ikke engang være klar over, at de har været genstand for seksuelle tilnærmelser. (Finkelhor, 1984, s. 60-62) Hvis vi igen vender tilbage til groomingen og kigger på den manipulerende del, hvor krænker gradvist forsøger at rykke barnets grænser gennem manipulering, overtalelse eller eventuelle trusler i et forsøg på at få barnet til at føje krænker. Det modstandsdygtige barn vil modsætte sig ved at sige nej, eller ikke blive valgt af en krænker fordi barnet signalerer en selvsikker holdning.

DELKONKLUSION PÅ FØRHÅNDSBETINGELSERNE

Finkelhor brugte ikke begrebet grooming men når man læser ham kan grooming elementerne ses i de sidste to forhåndsbetingelser. De sidste to forhindringer i Finkelhors forhåndsbetingelses model retter sig mod miljøet der omgiver krænker og mod barnet. Det er på disse to områder seksuel grooming bringes i spil i varierende grad.

Vi så jo netop at grooming kan finde sted af barnets omgivelser i den forstand at dørmænd til barnet (Barnets forældre eller institutionen) også kunne groome. Det at krænker integrerer omgivelserne for at forhøje sine chancer for at møde potentielle ofre og forsøger at danne tætte bånd til fx forældre for ikke at vække mistanke, er grooming af omgivelserne. Den fjerde forhåndsbetingelse var barnets samarbejde. Der er vigtige grunde til at tale åbent med børn om retten til deres egen krop. Børns eget kendskab til hvad voksne må og ikke må med børn kan være vigtigt og gøre barnet mere robust til at stå imod eller protestere hvis det oplever overgreb.

Kendskabet til hvilke faktorer der gør børn sårbare er væsentlige når man skal lave forebyggende arbejde. Ved at styrke modstanden, integriteten og robustheden hos børnene, kan vi forstærke børns evne til at beskytte sig selv. Ved at anerkende børns evne til at modstå eller undgå overgreb, kan vi bedre forstå hvem der kan være særlig udsatte.

7.0 BETRAYL TRAUMA

Overgreb har ofte karakter af et kombineret emotionelt og seksuelt misbrug som belysningen af grooming dynamikken understregede, og det kan strække sig over længere tid. Ofte er seksuelt overgreb mere end et overgreb, fordi de fleste overgreb foregår i nære relationer og dermed også forstyrrer barnets relationsforståelse og tilknytning til den voksne, der har manipuleret barnet ind i den seksuelle kontakt (Zeuthen, 2012). Jo tættere og mere nødvendigt forholdet er til den som bedrager, jo større kan bedraget føles. Det er smerteligt og svært at indse at man er blevet svigtet og skadet af en person man stolede på, ja ligefrem elskede. Skyld og skam aktiveres fordi man desforuden selv gik med til det, 'af egen fri vilje'.

Jennifer J. Freyd (Freyd, 1996) en amerikansk psykolog, har i sin Betrayel trauma og Betrayel blindness teori været interesseret i at undersøge hvorfor mennesker undertiden glemmer seksuelle overgreb. Freyd har udviklet begreberne omkring Betrayel trauma teori ud fra en tilknytningsteoretisk og kognitiv forståelsesramme. Som flere gange argumenteret egner seksuelt overgreb i barndommen sig i særdeleshed til at blive betragtet som et tillidssvigt og tillidsbedrag overfor ofret. Flere undersøgelser viser at noget af de psykologisk mest nedbrydende senfølger optræder når ofret krænkes af en nær omsorgsperson.” Jo mere afhængig offeret er af krænkeren, jo mere magt krænkeren har overfor offeret i en betroet intim relation, jo mere er forbrydelsen en forbrydelse i svigt (forræderi). Svigt fra den betroede omsorgsperson er den vigtigste faktor i vurderingen af amnesi i forbindelse med traumet.” (Freyd, 1996 s. 63) Hvis et barn der oplever seksuelle overgreb skulle handle eller bearbejde svigtet på en normal måde, ville barnet identificere svigtet og være motiveret til at stoppe relationen til krænkeren. I stedet må barnet ignorere svigtet. Hvis krænkeren er en primær omsorgsgiver, er det afgørende at barnet ikke holder op med at agere på en måde, der opfordrer til tilknytning. Det at trække sig fra en primær omsorgsperson kan være livstruende for barnet. Derfor kræver traumet ved seksuelle overgreb i sin natur at informationen om overgrebet udelukkes eller blokeres fra de mentale mekanismer, der kontrollerer tilknytning og tilknytningsadfærd (Freyd 1996, s. 75). Informationen som udelukkes kan være delvis (fx kun følelsesmæssige reaktioner), men informationen som udelukkes kan også lede til mere grundlæggende glemsel. (Ibid).

8.0 DISCLOSURE

- Der kan være mange grunde til, at det er svært for et barn at afsløre at det er udsat for overgreb. Groomingen af barnet hvor det måske indgår at barnet trues, eller presses til at tie

kan være en af forklaringerne. Fx kan en forældre eller anden familiemedlem sige, at familien går i opløsning, og at barnet kommer på børnehjem. Barnet kan også vælge at tie fordi det er skamfuldt, fordi det føler sig medskyldig, hvis det fx har modtaget gaver, eller fordi det er synd for krænkeren. (Craven et al 2006, Stevnhøj og Strange, 2016). Vi ved desuden fra undersøgelser at en del af de børn og unge der har været udsat for seksuelle overgreb, oplever at det ikke lykkedes dem at fortælle omgivelserne om overgrebene da de var børn. Det kan eksempelvis skyldes at børn ikke forstår det de udsættes for, eller mangler begreber for det de har været udsat for. (Zeuthen, 2009). I rapporten :”Seksuelt krænkede børn” (Zornig Hus, 2015), angiver 35 tidligere seksuelt misbrugte personer følgende grunde til de ikke siger noget med det samme, eller slet ikke sagde noget før de er blevet voksne.:

1. Manglende forståelse af, at handlingerne er krænkelse, som barnet har ret til at afvise.
2. Ingen spørger barnet.
3. Angst og eller frygt for, hvad der sker, hvis barnet siger det-herunder opløsning af familien og anbringelse på børnehjem.
4. Skam, fordi barnet meget sent opdager/indser, at hvad foregår er ”forkert”.
5. Skyldfølelse, især der hvor barnet er blevet forført og først har opfattet krænkelse som omsorg.
6. Fortrængninger, hvor barnet undertrykker erindringer om, hvad der er sket. (Zornig hus/rapport).

Begrebet *disclosure* udtrykker afsløring eller offentliggørelse, om den situation, hvor barnet formidler til omverdenen, at det er udsat for overgreb. Undersøgelser viser, at det først og fremmest er udsagn fra barnet, eller den unge, der direkte eller indirekte giver anledning til mistanke om, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb. (Den professionelle tvivl, SISO). Samtidig viser internationale studier, at der skal være: en anledning til at fortælle, en forbindelse til det, der fortælles, og en hensigt for, at barnet fortæller om seksuelle overgreb.(Tidefors) Begrebet *disclosure* skal forstås bredere end at barnet betror sig til en anden person. Disclosure kan også ske ved at barnet kommer til at tale over sig, gennem leg, handlinger, adfærd, tegninger eller skreven tekst. (Stevnhøj og Strange 2011, Zornig Hus, 2016).

Det fordrer en særlig åbenhed og varsomhed af de voksne, der skal vurdere børns trivsel, at seksuelle overgreb ikke udtrykker sig gennem éntydige tegn og signaler. Det tyder på, at fagpersoner støder på nogle andre barrierer, i mødet med mistanker om seksuelle overgreb på børn, end hvis der er tale om mistanke om andre former for overgreb. Der er en tendens til, at der hos

fagpersoner i forbindelse med mistanke om seksuelle overgreb tys til psykologiske mekanismer som: Benægtelse, normalisering, dramatisering, bagatellisering og hjælpeløshed. Det er professionelt at tvivle og at dele tvivlen med faglige kollegaer. Det er professionelt ikke at gå med bekymringen alene, men opstille detaljerede hypoteser i samarbejde med kollegaer i forsøget på at finde en sammenhængende forklaring eller spørge barnet om de tegn på mistrivsel, som det udviser. (Den professionelle tvivl, SISO).

9. SENFØLGER AF SEKSUELLE OVERGREB

De psykologiske konsekvenser og følgevirkninger af seksuelle overgreb har være emne for omfattende forskning de seneste årtier. Selvom litteraturen ikke er nået til enighed om præcis hvordan seksuelle overgreb i barndommen påvirker den psykologiske sundhed i voksenlivet, er der enighed om at seksuelle overgreb i barndommen er en generel risikofaktor for udvikling af psykiske problemer i voksenlivet. Men der er stor variation over hvor gennemgribene og hvor langvarige overgrebene har været og dermed også senfølgerne. Ligesom der er forskel på ofrenes resiliens.

Metodiske udfordringer:

De fleste studier er gennemført som retrospektive studier, der anvender selvrapportering til at vurdere forekomsten af seksuelt misbrug i barndommen. Det medfører en risiko for både over og under rapportering af seksuelt misbrug. Det vil også kunne betyde fordrejninger i vurderingen af, hvorvidt psykologiske problemstillinger i voksenlivet kan tilskrives seksuelle overgreb i barndommen, eller hvorvidt andre faktorer kan mediere og indirekte forårsage disse sammenhænge. Dog viser enkeltstudier og metaanalyser sammenhæng mellem seksuelle overgreb i barndom og psykologiske problemer i voksenliv.(Davis et al, 2000)

Resultater af forskning:

I dag antages det at der er en lang række af følgevirkninger mellem seksuelle overgreb i barndommen og en lang række psykologiske og fysiske problemer i voksenlivet: Angst, depression, PTSD (Post traumatisk stress syndrom), alkohol og stofmisbrug, lavt selvværd/selvtillid, grænseproblemer, mistro/mistillid til andre mennesker, selvmordstanker, selvmordsforsøg, spiseforstyrrelser og anden selvskadende adfærd, frygt for selv at blive krænket, risiko for revictimering, borderline tilstande, problemer i forhold til egen opvækstfamilie (Karstoft et al,

Elliott), desuden er senfølger en stor belastning for det fysiske helbred og samlivs og seksuelle vanskeligheder. Det sidste vil jeg vende tilbage til senere.

Der er ikke tale om at voksne der har oplevet seksuelle overgreb i barndommen er en homogen gruppe, tværtimod er der stor variation i måden hvorpå den enkelte mestrer sine oplevelser.

Socialstyrelsen skønner at udbredelsen af senfølger blandt voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen er 60 %.(www.Socialstyrelsen, viden til gavn).

10-25% af børnene har ingen umiddelbare symptomer. 20-40 % af de voksne har få eller ingen symptomer.

Følgevirkninger af incest eller seksuelle overgreb skal forstås, dels som et chocktraume, der ryster både nerve og personlighedsstruktur og dels som tilknytningstraume, der angriber selve tilknytningen til andre mennesker, den relation barnet skal udvikle sig ved. (Davis et al, 2000). Ikke alene må offeret leve med senfølgerne men også det tillidsbrud det hele har været bygget på. I processen med at optrevle historien terapeutisk forstår ofrene måske pludselig hvad der skete da de var fx 10,11 og 12 år gamle, som de ikke forstod på det pågældende tidspunkt. Hvis barnet lever i en dysfunktionel familie, er der også tale om en traumatisk relation mellem familiens medlemmerne som helhed. Der er enighed om at varigheden af perioden overgrebene fandt sted har betydning for senfølger; Jo længere en periode, jo større mulighed for senfølger. Der er også enighed om at faktorer såsom køn, alder, magtesløshed spiller en rolle. (Palucci et al 2001). Adskillige studier omkring senfølger efter seksuelt misbrug har i de senere år fokuseret på forekomsten af posttraumatisk stress-disorder (PTSD). (Elklit 2012). Ca. 75 % af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb opfylder diagnostiske kriterier for PTSD.

PTSD –diagnoser indebærer: genoplevelse af traumer, i form af påtrængende minder, flash baks og mareridt.

Undgåelsesadfærd: Undgåelse af situationer, tanker og følelser som minder om traumet. Øget

alarmberedskab: Vagtsom udadreagerende adfærd, koncentration og hukommelsesbesvær.

Ændringer af følelses og tankeliv: Huller i hukommelsen, lavt selvværd og følelse af at verdenen er farlig, skyld og skamfølelse.

9.1. SÆRLIGE SAMLIVS OG SEKSUELLE PROBLEMER:

Seksuelle problemer er mere reglen end undtagelsen i undersøgelser med kvinder som har oplevet seksuelle krænkelse i barndommen. Seksualitet og seksuelle relationer involverer glæden ved fysiske kærtegn og intimitet, såvel som et komplekst samspil af tanker, følelser, fysiske processer og adfærd.

Studier viser at kvinder som har været udsat for alvorlige seksuelle overgreb (berøring og penetration) har flere seksuelle dysfunktioner end kvinder som har været udsat for mindre overgreb eller ingen overgreb. (Kristensen og Lau, 2011). Seksualitet er en bio-psyko-social udvikling der korrelerer positivt med kropstilfredshed. Det er lettere og forbundet med større glæde at deltage i seksuelle aktiviteter når man er tilfreds med sin krop.

Kvinder med overgrebshistorie oplever lavere score på positive følelser for partner og beskriver intimitetsproblemer med både mænd og kvinder. Der fortælles også om større utilfredshed med egen krop. En negativ kropstilfredshed og skamfølelse af kroppen kan lede til iagttagen af egen krop (spectatoring) og mindre arousal (ophidselse/lyst)-altså mindre seksuel nydelse. Skam og negative følelser under ophidselse gør det svært at nyde seksuel lyst og kan give problemer med lubrikation, smerter og orgasme. Af den årsag kan seksualitet blive et område med usikkerhed og problemer snarere end nydelse og tilfredshed. Også opståen og hyppighed af flash backs er en prediktor for seksuelle problemer. Særlig hvor flash backs opstår i seksuelle situationer og særlig tydelige er problemerne hvor flash backs opstår levende. Ét smertefuld aspekt kan være at det for kvinden under akten bliver svært at skelne mellem partner og krænker. Dette kan forårsage at hun forsøger at undgå sex, mangler lyst eller prøver at kontrollere det seksuelle samvær ved at være restriktiv eller undgående på punkter der kan trigge flash backs. Et dansk studie (Kristensen og Lau, 2011) undersøger sammenhængen mellem intrafamiliært seksuelt overgreb i barndommen og seksuelle problemer i voksenlivet. Man undersøgte særskilt om de traumatiserede kvinder i deres barndom havde haft mindst én voksen de kunne støtte sig til i barndommen. (Om ikke der var voksenstøtte blev det tolket som omsorgssvigt). Studiet (n=158) viste at 75% var utilfredse med deres krop, led af manglende lyst, og seksuelle smerteproblematikker (vaginisme, dyspareuni), 20% nød ikke fysisk kærtegn. Ikke at kunne nyde fysisk kærtegn viste sig at korrelerede til seksuelle problemer. Studiet viste også at tilstedeværelse og hyppigheden af flash backs var en prædictor for seksuelle problemer og deres grad. Det danske studie slår fast at screening for seksuelle problemer og at tilbyde behandling for seksuelle problemer er vigtige kliniske opgaver hvor der har været seksuelle overgreb. Den seksuelle behandling er mest virkningsfuld hvis den tilbydes hvor hovedparten af det traumerelaterede arbejde har fundet sted. Standard seksuel behandling er aldrig værd at anbefale. Den sexologiske behandling må modificeres og der må lægges vægt på psykoeducation og kognitiv beherskelse før man går til seksuelle øvelser. Den manglende kropstilfredshed og ubehaget v. fysiske kærtegn viser det er vigtigt at inkludere kropsterapi. (Kristensen og Lau, 2011)

Selvom de fleste ofre for seksuelle overgreb er piger, begås der også seksuelle overgreb overfor drenge. Seksuelle overgreb er i alle tilfælde forbundet med tabu men drenge/mænd oplever en kønsmæssig større tabuisering, netop fordi den umiddelbare forventning er at et seksuelt overgreb er noget der rammer piger. Samfundets kulturelle forventninger og myter til de to køn gør det sværere for en dreng at søge hjælp og påtage sig en offerrolle. Det er en myte at drenge der udsættes for seksuelt misbrug af en mand er, eller selv bliver homoseksuel, det er også en myte at mænd der har været udsat for seksuelle overgreb i opvæksten selv bliver seksuelle krænkere. Desuden er det et kontroltab af kropsfunktioner at drenge kan få erektion og evt. sædafgang og for begge køn er det kroppens forræderi og kan føles perverst for både piger og drenge at de kan opleve seksuel lyst ved overgrebet. Disse forhold er der behov for at bearbejde psykoterapeutisk, og der er også brug for sexologisk behandling og samtaler til voksne der som børn er blevet seksuelt misbrugt.

10. DISKUSSION

I diskussionen her har jeg valgt at opstille nogle citater fra forfatteren Kristian Ditlev Jensens egen personlige historie overfor en undersøgelse fra Center for Seksuelle Overgreb RH.

Årsagen til dette valg er at jeg i diskussionen ønsker at vise bredden på grooming og den manglende éntydighed begrebet repræsenterer.

Det grooming forløb Kristian Ditlev Jensens skildrer er klassisk. Drengen Kristian spindes ind i forhold der indebærer overgreb. Modsat står de unges risikoadfærd i undersøgelsen fra Center for Seksuelle Overgreb RH. Jeg har således ikke i diskussionen valgt at bringe forskellige teoretiker i spil overfor hinanden men ønsker med de to eksempler (Altså det skønlitterære citat og undersøgelsen fra RH som jeg vender tilbage til at bringe grooming begrebets sammensathed i spil).

I det følgende gengives hvordan grooming i den autobiografiske bog: ”Det bliver sagt” (Jensen, 2001) fremstilles. I ”Det bliver sagt” (Jensen 2001), fortæller forfatteren Kristian Ditlev Jensen historien om de seksuelle krænkelse, han som barn blev udsat for gennem 3 år, fra han var 9 år til han var 12 år af en pædofil voksenven Gustav. Gustav forfører drengen Kristian fra lavest socialgruppe ved at præsentere ham for finkultur, rejser og oplevelser, der i første omgang åbner verden for den videbegærlige dreng. I forordet skriver forfatteren:

” Bogen er en sandfærdig, selvbiografisk beretning om hvordan det opleves at være den forurettede part i en af de pædofilisager, der så ofte ses på avisernes forsider..(..) Dette er ikke politiets version, det er ikke psykologernes version, det er ikke forældresnes version og det er

bestemt ikke de pædofiles version. Det er min version. Jeg kan godt forestille mig at det også i bredere forstand er barnets version og for én gangs skyld ikke de voksnes” (Jensen 2001 s. 9).

Kristian vokser op i et hjem uden gensidig kommunikation. Han lærer ikke at reflektere over verden, men han lærer at der er en rigtig og en forkert måde at gebærde sig på, og det er altid de voksne der dikterer hvad der er rigtigt og forkert:

”Der var en orden der ikke kunne diskuteres. Man blev skældt ud, hvis man ikke stillede skoene ordenligt, hvis man ikke placerede smørklatten i midten af havregrøden, hvis man ikke fulgte reglerne i ludo, eller hvis solen ikke skinnede ordenligt oppe i hjørnet af papiret. For det skulle sku være rigtigt! Og siden hvornår har solen haft cyklamefarvede stråler?” (Jensen, 2001, s. 15). Bogen forklarer hvorfor Kristian falder for den verden Gustav præsenterer ham for og hvorfor han ikke i første omgang får sagt fra overfor Gustav: ”Det forfærdelige er, når man vokser op i sådan en verden-på den ene side med konfliktskyhed, på den anden side med konstante krænkelse af alle grænser- lægger man knap nok mærke til det. Men fordi mine forældre begge to- på hver deres måde- var komplet fraværende, opstod der et helt kolossalt vakuum inden i mig. Ingen bemærkede det, heller ikke jeg. Men jeg trængte så meget til selv den mest basale form for opmærksomhed” (Jensen 2001 s. 25).

”En aften efter vi har været i biografen sker det for første gang. Gustav rører og rører ved min tissemand, så den bliver helt hård og det kilder i den. Jeg bliver forvirret, for det plejer ellers kun at ske når jeg er i bad, eller når jeg er ved stranden, og det er varmt, og man har det dejligt. Lige nu har jeg det ikke dejligt. Men det kilder alligevel. Jeg tager mod til mig, og siger til Gustav, at jeg hellere vil sove. Han siger at jeg lyver. Det slår mig helt ud. Hvad mener han med det? Jeg har jo lige sagt, hvordan jeg har det: Jeg vil hellere sove. Så jeg siger det igen, men på en venligere måde. Om ikke det er bedre, at vi bare sover?. Han siger, at han har lyst til at få udløsning. Men dét gider jeg altså ikke rigtigt. Det skulle han også i eftermiddags. Det har jeg ikke lyst til nu. Og i øvrigt er jeg altså ret træt. Han siger, at det er løgn. Jeg forstår slet ikke hvad han mener. Han siger, at jeg har lyst. Det kan han mærke. Jeg forstår ikke, hvad han mener. Du har jo lyst, siger han. Jeg siger igen, at jeg ikke har lyst. Han tager igen fat i min tissemand med tommel og pegefinger..(..) Din pik er jo stiv, siger han så. Når ens pik er stiv, så har man lyst, forklarer han. Jeg forstår det ikke helt. For jeg synes ikke jeg har lyst til, at han skal røre ved mig. Men på den anden side kilder det på den der underlige måde, hver gang han rører ved mig. Måske har jeg lyst alligevel?...(..) bagefter skammer jeg mig helt utroligt meget over, at det kildede, når jeg nu ikke ville have det..(..) Kan du se, du kunne lide det, siger Gustav igen. Så havde du altså lyst, siger

han. Jeg kan slet ikke finde ud af det længere. Men det havde jeg vel så- Selv om jeg på en måde ikke havde. Dagen efter får jeg lov at købe kartoffelkager til vore eftermiddagste". (Jensen 2001 s. 92)

Grooming er i ovennævnte eksempel en overtalelse af et barn, hvor grænserne udviskes og hvor barnet bliver i tvivl om hvad han oplever og hvor han gøres medskyldig i krænkelserne (jf. hans krop responderer på seksuel stimulation.) I løbet af bogen er der mange eksempler på at grooming medfører at barnet føler sig skyldig og skammer sig over overgrebene. Det sidste lange citat er også en illustration af hvordan barnet forhindres i at forstå sig selv ud fra en skelnen mellem: Lyst og ulyst (du har jo lyst, din krop reagerer, du får erektion), aktiv og passiv (du yder ikke modstand, du deltager), inde og ydre verden (det sker ikke i virkeligheden, vi taler ikke om episoden bagefter den er sket), sandt og falsk (du lyver), frivillighed og tvang (du vil selv, du siger ikke fra).

I min diskussion vil jeg som overfor nævnt også inddrage en undersøgelse fra *Videnscenter for seksuelle overgreb* RH (Jansen m. fl., 2011) som drejer sig om unges risikoadfærd og om grooming ved onlinekontakt. Her er der tale om lidt ældre børn og børn der er teenagere. Cyberspace betyder ofte meget for den unge i forhold til at eksperimentere med identitet og også seksuel identitet på sociale netværk. Skjult bag telefonen eller skærmen kan det være nemmere at nedbryde generthed og usikkerhed. Procentdelen af unge i Danmark som har deres egen telefon og egen computer er høj og 75% af danske børn har en profil på et socialt netværk, fx Facebook. (Helweg-Larsen 2008). Børn og unge oplever i stigende grad at føler sig udnyttet og eksponeret på nettet. En undersøgelse på RH hvor man undersøgte børn/unge der har oplevet krænkelser eller udnyttelse på nettet viser at nogle men ikke alle unge var opmærksom på krænkerens alder, nogle var forelskede og var klar over at et møde of-line kunne involvere noget seksuelt. Hvad alle børnene havde til fælles, var at de manglede modenhed i at forstå konsekvenserne af mødet of-line. De 28 børn som indgik i undersøgelsen havde på nettet for de flestes tilfælde mødt en ukendt voksen (9 var dog ikke voksne men mellem 15 og 18 år) som de havde kommunikeret med og efterfølgende var blevet seksuelt udnyttet eller krænket af ved et eller flere of-line møder. I 46 % af tilfældene fandt krænkelserne sted i den voksnes hjem. Flertallet af de unge havde "leget" med eller vist deres seksuelle identitet på nettet. I nogle tilfælde havde de haft en uskyldig flirten, der ikke havde til hensigt at møde en kæreste men at være eksperimenterende og afsøgende hvilket var blevet observeret af de voksne. Flertallet af børnene havde oplevet online aktiviteterne som noget uvirkeligt, snarere som en leg og et rollespil og havde følt sig trygge i deres eget hjem da det foregik. Nogle af børnene var blevet afhængige af den positive og hurtige feed back online

kommunikationen gav. Det faktum at de unge ikke var i stand til at vurdere risikoen ved et offline møde gjorde at de havde ladet sig overbevise om et reelt møde. Det at der var opbygget en fortrolighed online forårsagede at den unge ikke opfattede venskabet eller mødet som værende misbrug eller, de fandt det svært at afvise den seksuelle akt fordi de online havde kommunikeret og præsenteret sig på en seksualiserende måde. De fleste opsøgte den voksnes bopæl fordi de følte han var blevet en god ven eller kæreste. For nogens vedkommende var det blevet en hverdagsven de havde på nettet. En fælles erfaring for de unge var at de ikke havde oplevet det seksuelle møde positivt. De unge for hvem det var deres seksuelle debut kæmpede med skam over at deres første partner var en voksen. Netop det at have præsenteret sig selv på en seksualiserende måde kunne give mere vedvarende skyld og skam over oplevelsen. Med andre ord følte barnet sig ansvarligt over hændelsen.

Grooming dynamikken skal forstås i modsætningen: Tillid og bedrag. Grooming optræder som misbrug af tillid. De unge havde oplevet grooming og det viste sig i psykoterapien/samtalebehandlingen vigtigt at adressere da den unge følte de selv havde været årsag til overgrebet eller hændelsen. Begrebet grooming kan i dette tilfælde give den unge en måde at se på hændelsen som kan være værdifuld på deres videre vej ind i voksenlivet.

det den manipulerende proces før, under og efter overgrebene, der repræsenterer et alvorligt tillidsbrud og følelsesmæssigt svigt.

Herefter ønsker jeg her i diskussionen at komme ind på dilemmaet omkring identifikation af sexuel grooming: at kende forskel på seksuel motiveret adfærd fra ikke seksuel motiveret adfærd.

Adfærden kan være fuldstændig den samme, det eneste som adskiller sig er intentionen. Vender vi tilbage til forsøget på s. 26 i mit speciale, hvor det ikke lykkedes 393

studerende på ca 20 år at identificere grooming stadier, og tænker vi på forsøgets casestory med John, der som baseballtræner har Robbie på sit hold, er scenariet nu, i mit tænkte eksempel, at John giver Robbie 10 kr. og ikke nogle andre på holdet. Jeg bliver mistænksom og spørger som medmenneske eller medtræner:” Hvorfor gav du Robbie en 10er?”. John kan nu svare:” Fordi jeg havde lyst til at opmuntre ham, og gøre noget godt for ham, der er jo ingen der rigtig tager sig af ham, er der noget forkert i det???”. Hvad skal jeg svare? Og hvordan tackler jeg at det socialt er en grænseoverskridende ting at stille spørgsmål til andres adfærd? John kan i virkeligheden alene have gode sociale kompetencer, og empati for en lidt forknytt dreng, der trænger til en opmuntring. John kan være helt uden grooming tanker og uden seksuelle intentioner og kan synes det er mig der er grænseoverskridende.

Mange kan huske den danske film: Jagten fra 2012 instrueret af Thomas Vinterberg.

Mads Mikkelsen spiller Lucas, som uskyldigt anklages for at have forgrebet sig på sin bedste vens lille datter. Lucas arbejder i en børnehave, og han anklages både for grooming og seksuelt misbrug. Han har overfor den lille pige haft en adfærd der kunne ligne grooming (han har hentet hende fra børnehaven og haft et særligt tillidsforhold til hende) men altså ingen seksuel intention.

Jeg har ikke noget nemt svar, på hvordan vi forebygger grooming og seksuelt misbrug.

Vi har med et felt at gøre som er svært at navigere i. Alene fordi der ikke findes en særlig profil, hvorudfra man kan genkende en seksuel krænkelse. Dernæst fordi vi har at gøre med et felt som er stærkt tabuiseret, hvilket gør det svært at sætte ord på mistanke. Dertil kommer at en fejlplaceret anklage får store negative personlige og sociale konsekvenser for den mistænkte, og *ikke mindst* det altoverskyggende vilkår, at det alene kan være et menneskes bagvedliggende intentioner der er forskellen mellem en normal voksen-barn interaktion, og en seksuel grooming adfærd.

Men vi kan med bevidstheden om at grooming findes være mere agtpågivende, og ved at udbrede kendskabet være med til at vise offentligheden at det findes. Dernæst kan vi som forældre og fagprofessionelle italesætte at fordi overgreb er så svære at se, er de også svære at tale om. Børn som udsættes for overgreb sender sjældent tydelige signaler, og et seksuelt overgreb kan være en del af flere psykosociale problematikker hos et barn, en krænkelse eller en familie og derfor svære at få øje på. Vi kan vende tilbage til Finkelhørs sidste forhåndsbetingelse som skal være tilstede for at et misbrug kan foregå: Barnets samarbejde. Her kan en styrkelse af barnets resiliens være med til at forhindre overgreb, og det vil jeg vende tilbage til i perspektivering.

I de allerfleste tilfælde har en krænkelse en særlig omsorgs- eller venskabsrelation til barnet. Her er det den manipulerende proces før, under og efter overgrebene, der repræsenterer et alvorligt tillidsbrud og følelsesmæssigt svigt.

11. PERSPEKTIVERING OG FOREBYGGELSESMÆSSIGE IMPLIKATIONER

Tidlig eller primær forebyggelse handler om gode livsbetingelser for det enkelte lille barn, hvor dets grundlæggende behov varetages af omsorgsfulde forældre. Integritet og rettigheder er noget forældrene indpoder børnene fra de er helt små. Det er vigtigt at vi lærer børn at de har ret til deres egen krop.

Som tidligere belyst er vores samfund blevet langt bedre til at hjælpe børn/unge når først myndighederne finder ud af, at de er blevet seksuelt krænket. Der er lovgivet om at kommunerne skal have handleplaner, der er kommet regionale børnehuse med specialuddannet personale. Der er

kommet nænsomme metoder til videoafhøring i børnehusene, mere nænsomme metoder til lægeligt at undersøge børn (foto-kolposkop). Der er kommet regionale sen-følgecentre med nye behandlingsformer. Her er også tilbud til at hjælpe den øvrige familiemedlemmer, hvor selvbefejdelser og skyldfølelse over ikke at have set eller reageret på krænkelse er store. (Zornig Rapport s. 2, Madsen et al, 2013).

Men hvordan bliver vi dygtigere til at hjælpe børnene med at sige fra og sige til, når det alligevel sker og børnene bliver seksuelt krænkede? Hvordan styrker vi børnenes integritet og styrke til at sige fra og til når noget ikke føles godt?

De seneste års tiltag hjælper især børn der fortæller om seksuelle overgreb, men ikke i tilstrækkelig grad børn der ikke fortæller om seksuelle overgreb. I rapporten: ”Seksuelt krænkede børn” (Zornig, 2015), bidrager de tidligere seksuelt krænkede børn med forslag til, hvad man kan gøre for at hjælpe udsatte børn. Hovedforslaget er en styrket oplysnings og undervisningsindsats især i børnehaver og skoler, men også på professionsuddannelserne hvor lærere, pædagoger og sygeplejersker uddannes som skal arbejde med børn. I aug. 2014 indførtes et nationalt modul på alle landets professionsbachelor uddannelser til pædagog, som har fået titlen: ”Køn, seksualitet og mangfoldighed” (Hjerrild, 2015). Så man må formode at de øgede kompetencer om børns seksualitet som pædagoger får i deres uddannelse også styrker fagligheden når der er bekymrende signaler i børnenes adfærd men også glæde og nysgerrighed i barnets naturlige seksuelle udvikling. Udfordringen er at styrke børns glæde ved krop og seksualitet og være opmærksom på børn der mistrives. Sex og Samfund havde ”kroppens grænser og børn og unges rettigheder” som årets tema i uge 6 i 2014. Der ligger på www.undervisningsportalen.dk en rigdom af undervisningsmaterialer med talrige udviklende øvelser til brug for både indskoling, mellemtrin og udskoling. Alt tager udgangspunkt i barnets rettigheder og i Børnekonventionen. Og på den interaktive side www.migogminkrop.dk lavet i samarbejde mellem Red Barnet.dk og Sex og Samfund er der meget viden og støtte til børn og unge på en sjov og frejdig måde.

Redd Barna i Norge foretog i 2015 en repræsentativ befolkningsundersøgelse for at afdække befolkningens kundskaber om og holdninger til seksuelle overgreb mod børn før Red Barnet i Norge skulle forberede en kampagne om forebyggelse af seksuelle overgreb.

Befolkningsundersøgelsen var repræsentativ og viste at knap halvdelen af befolkningen mente det vil gøre børn bange hvis man taler med dem om seksuelle krænkelse. Det er særligt mænd under 30 år og over 60 år som mener at det at tale med børn om seksuelle overgreb gør dem bange. De som havde hjemmeboende børn som er i alderen 8-18 år er mere uenig i denne påstand. Man kan

endvidere se at de som personligt kender én eller flere som har været udsat for seksuelt overgreb som barn, også er mere uenig og følgelig i mindre grad mener at børn bliver bange om man taler med dem om seksuelle overgreb. 49 % af Norges befolkning over 18 år kender én eller flere som er blevet udsat for seksuelle overgreb som barn. Jeg nævner dette fordi man på mange måder kan sammenligne den norske og den danske befolkning og mig bekendt er der ikke lavet en tilsvarende undersøgelse i Danmark.

Forskning viser at det at tale med og forklare børn om seksualitet gør børn mere trygge og når børn føler sig trygge ved at tale med nogen om seksualitet, er chancen for at de vil fortælle om et evt. overgreb større. (www.reddbarna.no) Har børn derimod lært eller forstået på de voksne at seksualitet er tabu og noget man ikke taler om, kan overgrebene fortsætte fordi handling og ord er omgivet af skam.

Red Barnet i Sverige udgav i 2013 ”Stopp! Min Kropp!- En handbok för vuxna i hur man pratar med barn om kroppen, gränser och sexuella övergrepp” (Norlén 2013). Bogen ligger til gratis download på deres hjemmeside på både svensk og engelsk(www.raddabarnen.se/stopp-min-kropp). Håndbogen er meget informativ med konkrete råd og forslag til forældre om hvordan man kan tale med sit barn om kroppen, grænser og seksuelle overgreb i forskellige aldre.

Der findes stadig mange børn og voksne som aldrig har hørt om børnekonventionen. Flere af børnene i rapporten: ”Seksuelt krænkede børn”, (Zornig, 2015) har først som voksne fået egentlig viden om hvor grænsen går for, hvad voksne må gøre ved ens krop. Redd Barna i Norge anbefaler til børn i børnehaven bogen: ”Jeg er mig! Min meg- en bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheder og berøringer af Eli Rygg og Margrete Wiede Assland. Bogen er en samtalebog om kroppen, følelser og relationer, gode og dårlige hemmeligheder, samt gode og dårlige berøringer. Der er dejlige og glade tegninger men ikke decideret tegninger af noget seksuelt- det er i stedet skrevet ind i teksten som fx: *”Børn bestemmer selv hvem de vil dele kroppen sin med (..). Ulovlige berøringer kan kjennes godt, men det er ulovlig. Ingen voksne har lov at kose med tissen din! Det er bare lov at tørke av den eller vaske den når det er tiss eller bajs på den (..)Alle kan kose med sin egen tiss selv hvis de vil. Mange synes det er spændende”*. (Rygg og Aasland 2013, Jeg er meg! Min meg, s. 38).

Det vigtigste er, at man som forældre og fagperson er bevidst om at signalere i ord og handlinger, at barnet selv har rettighederne til sin egen krop. Det er ikke en selvfølge for alle børn. Der er vigtigt

at den nye generation af børn og unge vokser op med en klar forståelse af deres personlige rettigheder og viden om hvor de skal gå hen, hvis der er nogen som krænker dem.

Forældre og børneprofessionelle kan med godt udbytte lære mere om grooming og at krænker kan groome både barnet, de voksne omkring barnet og omgivelserne. Det kunne også være interessant at oversætte noget af det nordiske materiale og den svenske forældrehåndbog: Stopp! Min Kropp! Som er lavet af Rädde Barnen, Sverige som inspiration for danske forældre til samtale med deres børn.

12. KONKLUSION

I dette speciale har jeg efter at have indsamlet viden om barnets naturlige seksuelle udvikling og det seksuelle misbrug af børn valgt at analysere groomingdynamikkens definitioner, dens elementer og typologier og hvordan de kan komme til udtryk.

I redegørelsen af D. Finkelhors forbetninger har jeg særligt fokuseret på den fjerde forhåndsbetingelse som er barnets modstand. Jeg har analyseret groomingens betydning for afsløring og for den skyldfølelse der kan opstå hvor barnet er blevet forført og først har opfattet krænkelse som omsorg.

Seksuel grooming er et oversat begreb i det seksuelle misbrug af børn og et relativt nyt begreb der kun har været anvendt i omkring 20 år. Skønt der er en udbredt accept af at seksuel grooming af børn finder sted er der i offentligheden ikke tilstrækkelig klarhed om hvad det præcis er.

50 % af seksuel krænkelse mod børn har baggrund i en grooming proces. Seksuel grooming er en proces hvor en seksuel krænker skaffer sig adgang til et barn ved hjælp af tillid og venskab og gør barnet meddelagtig i den efterfølgende krænkelse. I processen bearbejder den voksne barnet med det formål at krænke det. Skridt på denne vej er at få barnet til at samarbejde, påtage sig et medansvar og få barnet til at deltage i at hemmeligholde misbruget. Krænkeren bruger også processen til at retfærdiggøre sine handlinger og fralægge sig ansvar.

Identifikation af seksuel grooming er vanskelig fordi seksuel motiveret adfærd hos en krænker er svær at adskille fra ikke seksuel motiveret adfærd. Typer af grooming kan også være institutionel, grooming af forældre og omgivelser. Identifikation af seksuel grooming er vanskeligt fordi seksuel motiveret adfærd hos en krænker er svær at adskille fra ikke seksuel motiveret adfærd.

I forebyggende implikationer lægges vægt på hvordan man ved at tale med sit barn om kroppen, grænser og seksualitet i forskellige aldre kan støtte barnets integritet og handlekraft i forhold til at undgå seksuelt misbrug.

13. LITTERATURLISTE

- Bancroft, John: Human Sexuality and its Problems. Third Edition 2008. Chapter 16: Sexual offences. p. 464-511.
- Bennet, Natalie; O'Donohue, William: 2014. The Construct of Grooming in Child Sexual Abuse: Conceptual and Measurement Issues. *Journal of Child Sexual Abuse.*, 238, 957-976.
- Brilleslijper-Kater SN og Corwin DL.: Sexual knowledge and emotional reaction. Indicators of sexual abuse in young Children: Theory and Research challenges. *Child Abuse and Neglect* 2004; 28: 1007-1017
- Bowlby, John. 1994 En sikker base. Kbh Det lille Forlag.
- Broberg, Anders m. fl. : Tilknytningsteori. Betydning af nære følelsesmæssige relationer. Hans Reitzels Forlag. Kbh 2008
- Craven, Samantha, Sarah Brown, and Elizabeth Gilchrist. 2006. "Sexual Grooming of Children: Review of Literature and Theoretical Considerations". *Journal of Sexual Aggression* 12 (3): 287-299.
- Davis, J; Petretic-Jackson. The Impact of Child Sexual abuse on Adult Interpersonal functioning: A Review and Synthesis of the Empirical Literature. In *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 5, No 3, p291-328. Fra år 2000.
- Finkelhor, D.: Child Sexual Abuse. 1984.
- Freud, S. Afhandlinger om seksualteori. Hans Reitzels Forlag Kbh 1985
- Freyd, J. J. Betrayal trauma: The logic of forgetting Childhood abuse. Massachusetts: Harvard University press, 1996.
- Gads Psykologileksikon. Red. af Bjerg, J. 3. Udgave, 1. oplag. Gads Forlag 2010
- Graugaard, C: Barnets byrde. Betragtninger om børneseksualitet før og nu. *Kritik* 2013; 46 62-71
- Helweg-Larsen m. fl. (2009): Unges Trivsel År 2008. En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i barndom og tidlig ungdom. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Kbh.
- Hjerrild Margrethe: Lige muligheder. Om pædagogens arbejde med køn seksualitet og mangfoldighed. Akademisk Forlag. 2015

- Hue Danica, Tang Li Xin, Khader Majid: Understanding the behavioral aspects of cyber sexual grooming: Implications for law inforcement. International Journal of Police Science&Manegement 2015 vol 17 (1) 40-49
- Jansen H., Wodschow A, Madsen S.Aa. Psychological Treatment of children sexually abused due to a contact on the internet. Ontario Association of Children's Aid Societies Journal, 2011, 56, 3, 22-29. <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/center-for-seksuelle-overgreb/forskning/Documents/helene-jansen-psykologisk-behandling-af-boern.pdf>
- Januscentrets statusrapport XII (2003-2014)
(findes på: <http://januscentret.dk>)
- Jensen, Kristian Ditlev. 2001 & 2013. Det bliver sagt. Gyldendal.
- Karstoft KI, Bech Hansen N, Elklit A. Senfølger og behandling af seksuelt misbrug i barndommen. Syddansk Universitet. Videnscenter for Psykotraumatologi, 2012
- Killén, K (2010): Omsorgssvigt. Det Teoretiske grundlag. Hans Reitzel 4. udg.
- Killén, K (2009): Omsorgssvigt er alles ansvar. Hans Reitzels forlag
- Kristensen E, Lau M. Sexual funtioning in woman with a history om intrafamilial childhood sexual abuse. Sexual and Relationsship Therapy 2011; 26: 229-41
- Madsen, Svend Aage m.fl. 2013. Små børn udsat for seksuelle overgreb- De professionelles vanskeligheder og dilemmaer. I Pædagogisk Psykologisk tidsskrift. vol 50 nr. 7.
- McAlinden, Ann-Marie. 2006 "Setting ém up": Personal, Familial, and Institutional Grooming in the Sexual Abuse of Children. Social &legal Studies 15(3): 339-362.
- McAlinden, Anna-Marie. 2012. Grooming and the Sexual Abuse of Children: Institutional, Internet and Familial Dimensions. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Mikkelsen, I.M.& Søby, L.B. (2008). Grooming- Psychological Perspectives on Child Sexual Abuse. Kbh.: Vidensbutikken for Samfundsvidenskab, Kbh's Universitet.
- Nielsen, Beth (2011). Sagt og usagt. Om brug af børn til voksensex. Gyldendal.
- Mehlbye, Jill; Hammershøi, Anette Red. : Seksuelle overgreb mod børn og unge. En antologi om forebyggelse og behandling. 2006.
- "Børnemishandling i hjemmet" SFI 2010
- Socialstyrelsen 2014 (SISO). "Den professionelle tvivl" Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge. Et fagligt vejledningsmateriale.
- "Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge". SFI 2016

- Strange M, Stevnhøj AL. Børns seksualitet i et psykologisk perspektiv. I: Hjerrild M (red.). Lige muligheder –om køn, seksualitet og mangfoldighed. Kbh.: Akademisk Forlag, 2015: 68-93.
- Stevnhøj, Anna Louise, Strange, Mimi. 2016. Børn og seksualitet. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Stevnhøj, Anna Louise. 2014. Må vi lege doktor. Håndbog i børns seksualitet fra 0-12 år. Kbh. FADL's Forlag.
- Stevnhøj, Anna Louise. 2011. Udgivet af Børns Vilkår. Børn og Seksualitet. Om børns seksuelle udvikling og adfærd, om seksuelle overgreb og om pædagogisk praksis til professionelle og forældre. Udgivet af Børns Vilkår
- Sidenius, K. m. fl.: Voldtægt, overgreb og seksualitet I : Krop, Sygdom og Seksualitet. Red. af Graugaard, C. m.fl. Hans Reitzels Forlag, 2006
- Smallbone, S.W.&M.R. Dadds (2000). Attachment and coercive sexual behavior. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 12: 3-15.
- Tidefors I et al. A Swedish sample of 45 adolescents males who have been sexually offended. *Nordic Psychologi* 2012; 63: 18-34
- Vildalen, S.: Seksualitetens betydning for udvikling og relasjoner. Gyldendal Norsk Forlag AS 2014
- Zeuthen, K. 2012. Infantil seksualitet i: Det taler. Psykoanalytiske dialoger . Akademisk Forlag. s. 79-106
- Zeuthen, K. Kærlighed og overlevelse- Barneseksualitet og seksuelle traumer. Akademisk forlag 2009
- Zeuthen, K. Seksuelle overgreb mod børn. *Månedsskrift for Almen Praksis* 2012: 501-9
- Zeuthen, K. (2012). Børn og seksualitet. *Månedsskrift for almen praksis*, 4: 305-314.
- Williams, Rebecca, Ian A. Elliott, and Anthony R. Beech 2013. "Identifying Sexual Grooming Themes Used by Internet Sex Offenders." *Deviant Behavior* 34(2): 135-152.
- Winter, Georgia M and Elizabeth Jeglic. 2016. "I knew it All Along: The Sexual Grooming Behaviors of Child Molesters and the Hindsight Bias" *Journal of Child Sexual Abuse* 25(1): 20-36
- Winters, Georgia M. and Elizabeth Jeglic. 2017. Stages of Grooming: Recognizing Potentially Predatory Behaviors of Child Molesters, *Deviant Behavior*, 38:6, 724-733.
- Zornig Andersen L. Lindholm, Michael. Smed, Bettina.

Seksuelt krænkede børn"- Om børn der har svært v. at fortælle og voksne der har svært v. at forstå" En kvalitativ undersøgelse. Sept. 2016. www.Zornigshus.dk

- "Jeg ville have sagt det hvis" Håndbog om seksuelle overgreb. Huset Zornig 1. Udgave, 1. Oplag 2016"Seksuelt krænkede børn"
- Retsinformation.dk Bekendtgørelse om ny pædagoguddannelse 2014

Børnebøger:

- Rygg, Eli og Aasland, Margrete Wiede: 2013- Jeg er meg! Min meg Høyskoleforlaget 2009
- Guldager, Katrine Marie; Raagaard, Kirsten: 2013. Anton og kunsten at sige nej. ABC Forlag.
- Geisler, Dagmar Seibert, Martina: Min kop er min ege

Billede:

- Nord, Julie: *The Lighthouse*. 2011. <http://www.julienord.dk/udvalgtevaerker2011.html>.

Film:

Zentropa Entertainments26 Træneren 2009. Spilletid 33 min. Findes på www.redbarnet.dk

Links

- www.migogminkrop.dk.
- Red Barnet har i samarbejde med Sex og Samfund udviklet den interaktive hjemmeside som har fokus på de unges ret til at bestemme over egen krop og ret til et ikke krænkende seksualliv.
 - [www.redbarnet.dk /grooming](http://www.redbarnet.dk/grooming) i digitale medier.
 - www.redbarnet.dk Krænkere.
 - www.redbarnet.dk Når voksne krænker (et faghæfte)
 - www.redbarnet.dk Når mistanken opstår (et faghæfte)
 - www.redbarnet.dk Når en mistanke er blevet en sag (faghæfte)
 - www.sikkerchat.dk Red barnet og det Kriminalpræventive Råds hjemmeside om børn og unges online liv.
 - www.redbarnet.dk/anmeld. Mulighed for at anmelde billeder af seksuelle overgreb på børn.

- [www.redbarnet.dk/ buddyguard](http://www.redbarnet.dk/buddyguard). Red Barnets online rådgivning til børn og unge udsat for digital mobning, chikane eller seksuelt krænkende oplevelser på nettet eller mobil.